

Jeho Eminence kardinál Miloslav Vlk

V Praze, dne 22. 03. 2012

Magdaléna Hůlková:

Co je pro Vás, z pozice představitele katolické církve východiskem k tomuto tématu?

kardinál Miloslav Vlk:

Já vycházím z toho, že v tomto našem světě, ve kterém žijeme, ve světě rozumném, ve světě lidí, jsou dané zákony a normy, které jsme my nedali. Tyto zákony musíme poznat a respektovat je. Dám příklad: v přírodě existuje soubor zákonů - třeba odstředivost: když jede mladík na mašině a pořádně to osolí, tak v nejbližší zatáčce musí dobře respektovat tento zákon. Jinak skončí na nejbližším stromě. A jestliže v této neživé přírodě je řada zákonů, které nikdo z nás nedal, tím spíš platí, že také v té živé přírodě, v té přírodě člověka, intelektuální - jsou zákony, které musíme respektovat. A co tím myslím: to, jaká je identita člověka. Tzn., co člověka dělá člověkem a k čemu je určen. Nevím, jestli se dnes sdílí tak úplně ten názor, že identita člověka je určení k lásce a pro druhého člověka.

My nejsme tvorové, kteří jsou uzavřeni do sebe. Ale naše identita je – být pro druhého. Žít pro druhého. Takový je zákon života.

I v té přírodě se semeno zaseje, to semeno zemře, rozpadne se a dá život. Toto je princip života – dávat život tomu druhému. Život se rodí z toho, že dva lidé – dají se, otevřou se, jeden pro druhého. Čili člověk je dán, řekněme stvořen nebo je tady pro druhého. Člověk je otevřený ke druhému. Jak to říkal Aristoteles, že člověk je tvor společenský. Tzn., že potřebuje společnost k tomu, aby se realizoval.

Nebo jinak řečeno: identita člověka je určení k lásce.

Tuto identitu člověk má, ale je třeba ji rozvinout!

A proto dítě má žít od malička v prostředí, které v něm rozvine toto semeno, nebo jádro. A nejideálnější je – a to je náš názor – prostředí lásky dvou lidí. Právě v takovém prostředí se v něm rozvíjí ono určení k lásce.

Magdaléna Hůlková:

To, že rodina je nejlepším možným prostředím pro rozvoj člověka, jistě není názor pouze katolické církve. S tím souhlasí i ostatní společnost. Nic lepšího zatím nebylo vynalezeno a asi ani nebude...

kardinál Miloslav Vlk:

Ano, já neříkám, že je to jenom katolický názor, ale že je to názor, který odpovídá skutečnosti. Rodina je stále ten nejlepší ze způsobů života. Jen ona zprostředkovává lásku, štěstí a bezpečí. Alternativní způsoby života ztroskotaly. Takže z toho já vycházím – je to názor katolické církve. Ale není to nic speciálně katolického, ale odpovídá to přirozenému určení člověka. A to je třeba rozvinout. Když se to nerozvine, tak člověk zakrní anebo je deformovaný. Rodina je prostě to prostředí lásky, ve kterém se může člověk dobře rozvíjet

Magdaléna Hůlková:

Je možné podle Vašeho názoru dnes hovořit o krizi rodin?

kardinál Miloslav Vlk:

Krise rodiny spočívá v tom, že láska není uskutečňována tak, jak má být. Láska znamená být pro druhého. Láska není sobectví. Dnešní láska se většinou prodává na každém rohu, je to sex. Ale sex není ještě láska! Protože sex často je kus sobectví – chci mít rozkoš a chci z toho něco získat. Zatímco láska znamená odevzdat, dávat se druhému, otevřít se mu. Sex je ale jakoby na konci - když je zde ten vztah dvou duší, dvou srdcí. Takže krize je dle mého názoru patrná v tom, že lidé chápou lásku příliš sobecky.

Magdaléna Hůlková:

Objevují se podle Vašeho názoru krize i v katolických rodinách?

kardinál Miloslav Vlk:

Tam, kde není dostatečně rozvinutá a hluboká víra, tak je ta krize i tam.

Magdaléna Hůlková:

Ano. I z výzkumů víme, že krize pravděpodobně zasahuje i rodiny katolické. A co tedy církev může učinit s touto situací. Když už ani v rodinách katolických soužití nefunguje?

kardinál Miloslav Vlk:

Co s tím? Současný papež vyhlásí na podzim rok víry a vydal k tomu encykliku "Brána víry". Má představu, že v tom roce se zahájí prohloubení víry. Protože to, že je někde katolická rodina, ještě neznamená, že je vzorová! To, že je někdo pokřtěn, to je sice důležitý začátek, ale z té víry je nutné žít. Ten křest uskutečňovat. A uskutečňovat Křest znamená přijetí Kristova stylu života. A jestliže ta rodina, i když má nadpis „katolická rodina“ toto nežije, tak je na tom stejně jako rodina ateistická.

Katolická rodina má jednu velkou výhodu - pokud ze svátostí, které církev dává, čerpá sílu k tomu, aby mohla tu lásku žít. Když je to jen na našich lidských silách a nebereme nikde tu oporu a pomoc, tak to často ujždí. Láska je tam, kde si pomáhají oba dva manželé, prostředí lásky vytvářejí spolu. A k tomu, aby toto dobře zvládli, aby překonávali lidské chyby, tak tomu je potřeba ještě pomoc. Pomoc odjinud, pomoc od Boha, pomoc ze svátostí.

Magdaléna Hůlková:

Domníváte se, že by katolická církev mohla nějakým způsobem pomoci i nekatolickým rodinám? Krize rodiny může souviset i s celkovou krizí společnosti. A rodina je takovým tématem, na kterém by se katolická církev mohla s touto společností potkat. Otázkou ale zůstává, jak? Jak to udělat? Jak o těchto tradičních hodnotách hovořit v tom světě, který ty tradičním hodnotám není příliš nakloněn?

kardinál Miloslav Vlk:

V minulém století byly dva totalitní režimy, které byly založeny na nenávisti a lži. Komunistický a nacistický. Tzn. na obrácených hodnotách, než člověk potřebuje. A ono se to sesypalo. Oba režimy. A

my jsme se nepoučili a začali jsme novou dobu a nepoložili jsme se do základů hodnot. Nejen hodnoty evangelia, ale hodnoty, které jsou běžné, které vycházejí z nitra a z potřeby. Například, když to řeknu civilně, solidarita. To je civilním slovem nazvaná láska ke druhému. Cítit s druhým, pomáhat mu. Potom taková civilní hodnota je zodpovědnost. Civilní hodnota je respekt k druhému a jeho důstojnosti. A toto jsme neudělali. Proto dnes, i jinde ve světě, je tato krize. Tyto hodnoty, které jsem jmenoval, rostou z evangelia Kristova. A protože tyto hodnoty, aspoň u nás ve společnosti, jsme nedali jako základ, a církev katolická zůstala odsunutá na okraj, tak nikdo neformoval lidi a nedával jim orientaci. Politické strany měly formovat lidi. To, co dnes tu je, například Holešovská výzva – oni sice mají kus pravdy, ale nemají vůbec žádnou ideu!

Já jsem očekával na začátku /pozn. po roce 1989/, že stát a církev se dohodnou právě na téhle věci: je třeba formovat hodnoty. Ale on nikdo příliš o formování a hodnotách nemluvil...Václav Klaus hovořil pouze o ekonomickou transformaci, to bylo jeho heslo a říkal „ to ostatní přijde potom“ ...to je jako marxismus – ten také říkal „ základna a nadstavba“ - důležitá je ta základna, výrobní vztahy a podobně, a to ostatní vyrostou z toho...to je nesmysl! Tady od počátku nebyla idea, že společnost musí být formovaná, vychovávána. Ne ideologizovaná! Že jsou hodnoty, které jsou obecně lidské, platí pro každého, a ty jsme lidem nepřiblížili. Komunismus takovéto věci zničil. Třeba cit pro právo a spravedlnost.

Taky tu ovšem ta byla chyba, že my jsme na tuto novou dobu nebyli připraveni. A možná že byl před těmi dvaceti lety v církvi takový názor – restaurovat, obnovit to, co bylo před padesáti lety, což je nesmysl. Tím nemyslím obsah, ale myslím formu. Ta forma se mění a musí měnit, ta se mění v dějinách...jak přinášet, jak sdělovat tyto hodnoty. A na to jsme nebyli připraveni a myslím, že je to taky kus viny na naší straně. Ale větší část viny je myslím na té druhé straně, že si vůbec neuvědomovala, že ta společnost potřebuje určité hodnoty...nejen ekonomickou transformaci. Já jsem v roce 1994 byl na pondělí velikonoční s Václavem Klausem v televizi, on mluvil o té své ekonomické transformaci, a já jsem mu říkal, „ ale pane premiére, my jsme zanedbali transformaci srdce! „ A on mi řekl – „ neznám transformaci srdce...“To je klasické, to je to, co tu dlouze vykládám, tady je to řečeno v jedné větě. A tady na to se nikdo neohlížel a dnešní krize, mimo jiné, že je to také vliv světa, vychází z tohoto. Z tohoto základního nedostatečného postoje a pochopení. Říká se, že rodina je základ státu. V čem? V tom, že formuje duši, nitro, srdce člověka, resp. rozvíjí to, co v tom malém človíčku je jako v semeni, jako v zrnu, a ono je to třeba rozvinout. A to se rozvíjí prostředím lásky. Když je v rodině nenávisť, když jsou rodiče rozděleni, tak těžko může ta rodina svým posláním, které má působit.

Magdaléna Hůlková:

Jakou vidíte do budoucna pro rodiny perspektivu?

kardinál Miloslav Vlk:

Letos bude v Miláně celocírkevní kongres o rodině. Čili církev se snaží, ale ono se to nedá prostě jen naorganizovat, ono je třeba, aby ten základ, to znamená srdce, aby tam bylo. Aby lidé, kteří v té rodině žijí, měli tento postoj, toto cítění. To se nedá: „hele, musíš! „ to se nedá takto, to musí ten člověk poznat, pochopit, udělat zkušenost s láskou, a pak ji žít a rozdávat.

Magdaléna Hůlková:

Takže jste v tomto tématu spíše optimistou?

kardinál Miloslav Vlk:

Začněme v katolické církvi – tam se rozvíjejí různá hnutí církevní, je jich asi 150, a snaží se obnovit život z víry. To je totéž, co chce papež...Čili obnova rodiny musí jít ruku v ruce s obnovou těchto kořenů. Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás – řekl Kristus. A Kristus miloval lidi tak, že dal život. Čili tento styl v katolické církvi se musí stát denní praxí. Nejen v rodině, ale vůbec. To, co církev katolická pro rodinu dělá, bude dělat nebo chce dělat, to je obnova kořenů. Obnova toho základu života. A taky rodinného života. A myslím si, že to půjde dopředu. Už papež Jan Pavel II. S tím při velkém jubileu 2000 začal. Vidím, jak ta hnutí žijí, jak působí, jak dělají zkušenost a jak o tom svědčí – tohle je cesta, kterou to půjde dopředu.

A ve společnosti – tam pomáhá svědectví života. Říkají to i papežové. Je třeba obnovit svůj život v katolické církvi a svědčit o něm. Pouze kázat – to příliš nepomůže.

Magdaléna Hůlková:

Příklad je tedy to, co může pomoci?

kardinál Miloslav Vlk:

Dát svědectví. Když lidé vidí, jak někdo krásně žije a ta rodina funguje, tak potom se ptají – jak to děláte? Čili svědectvím. Říká se příkladem, já příklad nemám rád...ale svědectvím. Tzn. dosvědčit svým životem, že ty kořeny, ze kterých já rostu, jsou ty pravé.

Protože člověk je určen ke štěstí! Identita člověka je – určení k lásce, k otevřenosti pro druhého a ke štěstí. Když potom druzí vidí, že ta rodina žije krásně, že jsou šťastní, no tak se cítí přitahováni.

Dnešní doba je vychovávána obrazem, smyslovým vnímáním, – tak působí na lidi, na společnost. A myslím, že v katolické církvi se toto stále více chápe a akcentuje a rozšiřuje. Čili myslím si, že toto a zvláště ta nová církevní hnutí, to že může být cesta, jakou katolická církev může předat ten poklad, který má. Tzn. zkušenost s životem z lásky. A já věřím, že je to nejen v lidských silách, ale je tady i věc Boží, protože Kristus přišel, aby lidi byli šťastní. A to je poslání církve – tuto zkušenost dávat dál.

Světlem jde trend hledání smyslu života a hledání koneckonců Boha. To říkají politologové, to není jen mé náboženské přesvědčení. Na pozadí celosvětové krize se začíná prostě hledat. A to je pro mě trošku i taková perspektiva a naděje.

Magdaléna Hůlková:

Souhlasíte s tím, že lidé už mají v podstatě dost všech těch materiálních hodnot. Lidé považují rodinu za nejdůležitější, tyto hodnoty mají na prvním místě, realita je pak ovšem jiná.

kardinál Miloslav Vlk:

Ano, to je stará záležitost člověka – je nakloněn spíš k tomu horšímu. A kvůli tomu je tady církev,

kteřá přináší svátosti. Je to dar, který Kristus dal, abychom z něj čerpali sílu pro to, aby když vidím to lepší, když vidím ty hodnoty, abych měl sílu a schopnost ty hodnoty uskutečňovat. Čili to je podstatný rozdíl mezi křesťanstvím a jinými náboženstvími. Ta také hlásají krásné ideály, ale to, co jim chybí, to je ta pomoc. Boží pomoc, aby člověk, který je tvor Boží, se realizoval a tu svou identitu naplňoval.

Mluvíme o podstatě, o jádru věci. A jistě v tom kulturním prostředí, ve kterém žijeme, musí ta rodina trošku reagovat na to kulturní prostředí, které je – ale neznamená to, že my budeme modifikovat poslání té rodiny! Principy, na kterých rodina stojí a ze kterých žije. To nelze, protože to je dané! Identita člověka, určení ke štěstí, určení k lásce – to je dané a to nemůžeme změnit...

Magdaléna Hůlková:

Nemyslím si, že by katolická církev měla něco měnit, to je v podstatě nemožné. Zcela jistě, i když žijeme ve společnosti z velké části ateistické, tak je dobře, že je zde někdo, kdo tradiční hodnoty zastává. Otázkou ale je jak, o těchto hodnotách hovořit, aby lidem nebyly naprosto cizí.

kardinál Miloslav Vlk:

Ano, to je pravda. A to se v současné době ukazuje, že církev a věřící se víc otevírají lidem, kteří věřící nejsou. Dřív byl distanc a odmítání, kdežto dnes se tady otevírá cesta a kontakty i k těm lidem nevěřícím, a tady může dialogem dojít ke sdělování, zkušeností atd. Takže v tomto se církev katolická potřebuje změnit. Musí se změnit. V minulé době tu byl spíš antagonismus a možná i věřící lidé pohrdali nevěřícími. Tohle musí pryč!

Mons. Prof. PhDr. Tomáš Halík, Th. D.

katolický kněz, teolog, religionista, sociolog náboženství

V Praze, dne 22. 03. 2012

Magdaléna Hůlková:

Souhlasíte s tvrzením, že je krize rodiny?

Prof. Tomáš Halík:

Ano určitě. Rodina je samozřejmě útvar, který se v dějinách velmi proměňuje.

Úplně jinak vypadala rodina v dobách biblických, úplně jinak vypadala středověká rodina, úplně jinak vypadala patriarchální rodina v buržoazní společnosti, úplně jinak vypadá moderní rodina. Nicméně ta samotná struktura rodiny skutečně dnes prochází krizí. Nelze tu krizi házet jenom na morální stránku - promítají se do toho faktory sociologické, ekonomické - namátkou emancipace ženy, která je pochopitelná, oprávněná, vyžaduje od ženy delší studium, kvalifikaci a profesionální uplatnění, není ji úplně jednoduché sloučit s mateřskou rolí, jak to bylo v těch tradičních rodinách. Ve hře je také mobilita dnešních lidí, možnosti setkávání, jaké dříve nebyly a tím pádem navazování dalších vztahů, zatímco ve společnosti typu Gemeinschaft- malá společenství spíše venkovského typu, kde byla velmi silná sociální kontrola, kdežto v mobilní společnosti lidé navazují spoustu kontaktů, pracovních, mimopracovních, kde také potom dochází k erotickým vazbám, které tu rodinu rozbíjejí. Také ten tlak, ta kulturní revoluce, kterou přinesla 60. léta, ten důraz na mládí, na to, že mládí je tou důležitou etapou života a mladý člověk, atraktivní je ten ideální člověk prezentovaný v reklamách. Takže pro mnoho mužů, kteří dosáhli společenského úspěchu to, že vedle sebe mají mladou ženu, je součástí jeho sebezpůsobení. I to samozřejmě vyvolává nestabilitu manželských a rodinných svazků. Skutečně ten tradiční model je v tom našem typu společnosti v krizi. V západní společnosti.

Magdaléna Hůlková:

Promítá se tato krize rodiny i do rodin věřících, katolických?

Prof. Tomáš Halík:

Určitě ano, ještě asi je možné říci, že stabilita rodin, manželských svazků obecně v těch rodinách věřících je vyšší než v rodinách nevěřících. Ale to neznamená, že krize tyto vrstvy nezasahuje. Zažil jsem už tak před 20 lety to, že ty klasické rodiny s velkým počtem dětí často nebyly schopny poskytnout těm dětem dostatečné zázemí - to byl takový trend, že v katolických rodinách bylo hodně dětí 8 - 10 dětí - ale pak i v těch známých velkých katolických rodinách docházelo k tomu, že třeba jedno z těch dětí se v té rodině necítilo dobře a často končily na drogách atd. Zdálo se mi, že tento trend mít co nejvíce dětí - samozřejmě to souviselo i s určitým typem sexuální morálky, antikoncepce atd. - že vedl k tomu, že někdy ti rodiče prostě nezážili to, na kolik těch dětí opravdu mají. Jak v tom smyslu ekonomickém, tak především v tom smyslu pedagogicko-psychologickém. Takže leckdy v těchto velkých rodinách, a to jsme zaznamenávali už v té době komunismu - docházelo k určitým tragédiím. Dneska vidím, jako zpovědník stovek lidí - že zvláště v posledních letech skutečně dochází k rozpadu manželství i u řady věřících lidí a většinou je tam prostě nevěra. Spíše jsou to avantýry stárnoucích mužů. Ti pořád doufají, že to je věc, kterou nějakým způsobem zvládnou, kterou pokryjí,

kteřou před manželkou zbagatelizují, nebo sami před sebou to bagatelizují. Manželka na to dříve nebo později přijde. Pak jsou tam nějaké sliby, pak zase relaps a pak to vede k velmi dramatickému vývoji, kdy u těch věřících lidí tyto rozpady jsou spojeny s velkými výčitkami svědomí, takže u těch kněží, kteří je nějakým způsobem doprovázejí, je strašně důležité, aby pouze nemoralizovali, ale dovedli je také nějakým způsobem psychicky podepřít, aby to zvládli. Aby zvládli to, že rozvedení lidé jsou v té církvi stigmatizováni, když se znovu civilně ožení nebo provdají, tak nemohou přistupovat ke svátostem, takže toto vyvolává velké napětí. Řada kněží si uvědomuje, že ten současný kodex církevního práva prostě je velice těžké smířit s realitou života!

Ti znovusezdaní, a to i ti, kteří nebyli viníky toho rozpadu, jsou postiženi. Chápeme, že církevní právo lpí na posvátnosti manželského svazku, ale v těch konkrétních případech je to prostě něco, co se vymyká té Ježíšovské zásadě milosrdenství a odpuštění!

Magdaléna Hůlková:

Co vy si myslíte o myšlence, že by se katolická církev právě na tomto tématu krize rodiny mohla s tou většinovou společností setkat? Myslíte si, že kdyby katolická církev vedla se společností nějaký hlubší nebo aktivnější dialog, že by to mohlo nějakým způsobem pomoci? Katolická církev vždycky bude zastáncem tradičních hodnot. Teď je otázka, jestli by bylo správné, kdyby ten svůj postoj trochu modifikovala vzhledem k situaci, která tady je. Anebo jestli by bylo lepší, kdyby říkala pořád to samé-- teď ale co s tou společností? Pomůže jí to nějak?

Prof. Tomáš Halík:

Já se obávám trochu toho, že v tom běžném katolickém povědomí je pořád ideál té spořádané buržoazní rodiny 19. století. Taky když slyším kázání na svátek Svaté rodiny, tak často ten kazatel má podvědomě před očima ten ideál patriarchální měšťanské rodiny 19. století, což nemá co dělat ani s tou svatou rodinou, o které se píše v Bibli, ani s těmi rodinnými poměry Ježíšovy doby, ani s tím, jak žije ta dnešní rodina. Samozřejmě je důležitý apel na to, aby lidé měli odvahu a obětavost k tomu, aby uzavírali manželství, aby přijímali děti, aby byli schopni ty děti plodit a vychovávat, protože jistě se na tom rozpadu rodiny podílejí nejen ty faktory vnější sociálně ekonomické a kulturní, ale také ten trend k tomu sobectví, narcismu a hédonismu, neodpovědnosti, neochotě se nějakým způsobem vázat - odvaž se nevaž se - tento trend, který dost často nese současná doba je skutečně rodině nepříznivý.

Také legislativa mnoha zemí není úplně příznivá rodinnému životu. Křesťané v politice - na jednu stranu mi připadá ta prorodinná rétorika až trochu takovou ideologií, ale na druhé straně je to něco, co se od politiků, kteří se hlásí ke křesťanství, čeká.

Já myslím, že je třeba zdůrazňovat morální hodnoty, obětavost, ukázat, že ta rodina je skutečně nenahraditelná. Ale to, v čem by nějaká změna měla nastat, je ten vztah k těm rozvedeným a znovusezdaným.

Tady myslím, že bychom se měli inspirovat tím, co je třeba v pravoslavné nebo anglikánské církvi: že člověk nějakým způsobem vyjádří lítost a pokání za to, že se ten svazek rozpadl a - asi nikdy to není tak, že je ta vina stoprocentně jenom na jedné straně- ale je to něco, co je možné zpracovat a odpustit a dát novou šanci. Protože je trochu absurdní, že i vrah se může vyzpovídat a znovu přistupovat ke svátostem, kdežto ti lidé, kteří třeba byli opuštěni tím partnerem a pak nezvládli celý

život strávit sami a znovu vstoupili do nějakého svazku, tak jsou vyloučeni od těch svátostí v podstatě doživotně. To považuji za neúnosné. Takže kdyby toto se nějakým způsobem změnilo, tak by to mnoha lidem ulevilo. Je otázka, jestli by to nějakým způsobem činilo církev sympatičtější nebo mělo nějaký dopad do společnosti, o tom spíš pochybuju, ale mám dojem, že inteligentní prezentace toho, že rodina je důležitá, nenahraditelná, je něco, co je úlohou křesťanů ve společnosti.

Magdaléna Hůlková:

A shodnou se všichni v katolické církvi na tom, jak tato témata prezentovat společnosti? Nebo Jsou názory uvnitř církve rozlišné?

Prof. Tomáš Halík:

Tak jistě jsou různé pohledy. Ty striktně tradiční pohledy, které stále podvědomě pracují s tím jediným modelem - tedy patriarchální mnohočetné rodiny a vidí to pouze moralistně. Jsou také jiní, kteří přece jenom mají ten pohled realističtější. Vidí, že udržet stabilitu manželského a rodinného svazku je dnes objektivně obtížnější, než to bylo v té premoderní společnosti a jsou pro to, aby tady církev ukázala větší pochopení. To nesporně tady je - celé názorové spektrum. Tady se určitě všichni neshodnou.

Magdaléna Hůlková:

Vy jste hovořil o nevěře jako o takovém nejvýraznějším prvku. Je ještě něco, co se Vám vybaví, vysloví-li se krize rodiny?

Prof. Tomáš Halík:

Taky ta neochota mít děti. A neochota vůbec uzavírat manželství, mám přítele, přítelkyni - s tím, že je to nějaký dočasný svazek a není to spojeno s nějakým slibem, závazkem, rozhodnutím celoživotním, pak ta promiskuita a nevěra a taky posun životních hodnot. Že lidé chtějí od života získat co nejvíc a nechtějí se omezovat a to dítě znamená zatížení a také to, že lidé jsou soustředěni na přítomnost a moc nemyslí na budoucnost. Ti šedesátníci, kteří si berou 25-letá děvčata si neuvědomují, jak to bude vypadat za dvacet let. Můžou si chvíli užívat, ale je zaděláno na další tragédie.

Magdaléna Hůlková:

A co katolická církev a nevěřící společnost? Vy jste mluvil o problémech rozvedených věřících, ale co ta nevěřící nebo polověřící společnost? Může tam něco katolická církev udělat, nebo jsou to oddělené světy a je zbytečné se o cokoli snažit.

Prof. Tomáš Halík:

No, já si myslím, že dneska to jde jedině příkladem. Je to něco, co asi těžko půjde tím, že se budou ty věci prostě hlásat. Osobní příklad je něco, co je významné., a znám to i z vlastní zkušenosti - křtil jsem desítky a desítky mladých lidí, pro které tím prvním zážitkem, argumentem, motivací bylo setkání s harmonickou rodinou svého partnera. Sami pocházeli z rozvráceného svazku, nepoznali příliš velkou lásku rodinnou a teď se zamilovali do někoho a přišli k němu domů a najednou tam viděli početnou a harmonickou rodinu a velmi hezkou atmosféru, a když zjistili, že to jsou věřící lidé a že ta víra je to, co je spojuje, tak se začali zajímat také o tu víru. A opravdu je to celá řada konvertitů, kteří poprvé zažili harmonickou rodinu v rodině svého partnera, a byl to pro ně důvod ke konverzi. A samozřejmě i k

tomu, že se i oni sami pokusí vybudovat takovouto hezkou rodinu. To je opravdu veliké svědectví a možná jediná forma. Další je to, že řada těch početných rodin křesťanských je také ochotna adoptovat děti - to jsem zažil na Slovensku v řadě rodin, bylo to téměř pravidlem, že kromě toho, že měli sedm vlastních dětí, adoptovali další tři sirotky, někdy i postižené děti nebo romské děti, které nikdo nechtěl, a vytvořili jim velmi hezké prostředí. Což je velmi výrazné svědectví. Když jejich kolegové, sousedi toto vidí, tak si řeknou - to je opravdu nová kvalita, to je něco, co je v naší společnosti nevídané, s tím jsme se ještě nesetkali

Magdaléna Hůlková:

Jaké vidíte perspektivy pro rodinu do budoucna? Bude tou stabilní jednotkou nebo bude muset akceptovat nějaké změny?

Prof. Tomáš Halík:

To je samozřejmě těžko říct. Závisí to na různých civilizačních trendech. Na jedné straně se je možné spolehnout na to, že s rozvojem počítačů už dneska řada lidí nepotřebuje chodit do práce, pracují prostě doma, takže jsou blíž své rodině. Ti lidé se často stěhují na venkov nebo do příměstských oblastí. I ty oblasti se sociologicky proměňují, když tam přicházejí noví lidé, movití lidé a mnohdy se třeba zajímají o lidovou kulturu, obnovují tam řadu věcí, navazují vztahy a je to hodně u těch lidí, kteří jsou křesťansky orientovaní. Řada právě těch věřících lidí jsou komunikativní, snaží se o kulturu sousedství a to si myslím, že tento způsob práce z domova může možná znamenat nějaký návrat k tomu rodinnému životu. Taky vidíme, že je takový kyvadlový vývoj: nějaká generace, která třeba už bude mít dost toho, co kolem sebe vidí, tak na to může reagovat zase trendem nějaké obnovy. Často přicházejí konzervativní vlny po těch vlnách postmoderního relativismu hodnot. Takže lze čekat mnohé. Ale nemyslím, že by to byl nějaký obecný trend. Ten obecný trend v dohledné době asi bude ztěžovat ten klasický rodinný život, asi stále bude přibývat lidí, kteří jsou single a nechtějí se vázat. Jestli přijde ekonomická krize tak také lidé mohou mít obavy z toho, přivádět na svět děti, na druhé straně si mohou uvědomit, že prostě v tom stáří je smutné být sám. A že budou potřebovat děti. Musí jim sice věnovat pozornost, ale je to svým způsobem investice pro jejich stáří, protože tady bude někdo, kdo jim bude blízko, kdo se o ně postará, takže je možné, že může nastat nějaká změna toho trendu.

Rozhodně si myslím, že takové proudy budou. Jestli to bude okrajový jev, nebo většinový trend, to dneska může někdo těžko říci.

Magdaléna Hůlková:

Jak moc je rodina důležitá pro stabilitu osobnosti v dnešní době?

Prof. Tomáš Halík:

Opravdu moc. Ještě je tam další věc, že lidé, kteří vyrůstají v rozbitých rodinách, tak často jsou neschopni sami vytvořit harmonickou rodinu, protože s tím nemají žádnou zkušenost, žádný vzor, takže se to prostě násobí. To je taky zneklidňující.

Magdaléna Hůlková:

Lidé kladou rodinu na první místo v žebříčku hodnot. Ale realita se pak často liší. Mohla by katolická

církev ještě něco udělat, aby na lidi zapůsobila a by její slova vyslechli?

Prof. Tomáš Halík:

Já to vidím v tom, o čem jsme mluvili - příkladem. Jistě i to, že se v církevním společenství děje nějaká příprava na manželství - to je něco, co by se mohlo stát inspirací i pro sekulární společnost. Aby si ta sekulární společnost uvědomila, že to manželství je něco, na co je třeba se připravit. Alespoň nabídnout nějaký typ tréninku. Já sám jsem původně psycholog, dělali jsme různé komunikační tréninky, tréninky partnerství atd. - to je jistá inspirace z církví. Ty církve to vyžadují, má to různou podobu, někdy je to hodně formální, někdy je to zaměřeno spíš na ten katechismus a na tu výuku náboženství. Např. u nás ve farnosti to děláme tak, že je prostě osm večerů, a je to i hromadná příprava, kam chodí desítky těch párů a potom je třeba ještě nějaké individuální setkání. Absolvují 8 přednášek z různých aspektů - spiritualita manželství, o sexualitě, a v rámci toho jsou dva večery takového sociálně psychologického tréninku komunikačních vztahů - jakým způsobem zvládat konflikty, hádky atd. - s nácvikem! Takový psychologický komunikační trénink. No a to si myslím, že by bylo strašně potřebné, kdyby se to více rozšířilo nejdříve v tom církevním prostředí, které přeci jenom ten manželský svazek bere velmi vážně, a kdyby i ta civilní společnost tím byla nějakým způsobem inspirována - že by člověk prošel tím, že by si mohl přehrát ty situace a naučit se nějakým zásadám komunikace - to si myslím, že by mohlo přispět ke zkvalitnění rodinného života.

Další problém, kromě vztahu k rozvedeným a znovusezdaným je pak problém vztah církve ke gayům a k homosexuálním svazkům. Což je další typ partnerství, o kterém se dlouho nemluvilo, které je prostě realitou - tam si myslím, že ten obecný katolický postoj není moc moudrý. Nemyslím si, že by církev jednou mohla udělovat svátost manželství jednopohlavním párům, to manželství je skutečně založeno na polaritě muže a ženy a má být otevřeno daru života atd. Nicméně uznat tu realitu, že tady je určité procento lidí, kteří si tuto orientaci nevybrali, kteří ji prostě mají a že je daleko lepší, když žijí v nějakém stálém partnerském vztahu, než když žijí sami a vede je to potom k promiskuitě. To démonizování sexuality a nerozeznávání toho, co je prostě biologicky dáno a co je nezodpovědným sexuálním experimentováním - já jsem přesvědčen, že ty biblické odsudky se týkají lidí, kteří jsou heterosexuální a oddávají se těm homosexuálním svazkům, aby si zpestřili svůj sexuální jídelníček - to bylo ve starém Římě a v Řecké společnosti a to je i dnes, a je to myslím správně mravně odsoudit. Ale je to třeba odlišit od těch lidí, kteří jsou takto geneticky založeni a u nichž to prostě není volba. A tam si myslím, že nějaký typ vstřícnosti, uznání a nalezení místa v církvi je něco, co bylo správně v budoucnosti očekávat.

Magdaléna Hůlková:

Z jakých důvodů se dnes podle Vás lidé vstupují do manželství?

Prof. Tomáš Halík:

No, emoce prostě prchavé. Kdežto v církevním prostředí je kladen důraz na to, že to není jen taková věc, že nás něco přitahuje, ale že jsme si dali slovo. A slíbili jsme si tu lásku a věrnost. Pokud člověk dal nějaký slib, tak je to věc jeho charakteru, jestli za ním stojí. Na jedné straně to v těch katolických rodinách byla sociální kontrola - ona se někdy rozlišuje ta vnější zbožnost a ta vnitřní. Ta vnější znamená, že z nějakého důvodu jsem věřící, protože mi to toto a toto dává a ta vnitřní je, že jsem věřící proto, že jsem přesvědčen, že je to pravda. A nečekám, že mi to přinese nějaké krásné pocity a zážitky nebo společenské uznání. A toto v sociologii a psychologii náboženství je dost důležité

rozlišení. Tam se dá říci, že u těch lidí, kde se jedná o zbožnost z vnějších důvodů- tam možná to v těch krizích tolik neobstojí. Tam to víceméně předpokládá nebo očekává to společenské zázemí, a když to najednou není, tak dojde k tomu kolapsu.

Kdežto u těch věřících, kteří to mají jako vnitřní záležitost - já jsem dal slib - já to sám cítím jako něco závazného pro sebe, tam je možné, že ta víra je skutečně síla k tomu, aby člověk prošel tou krizí a překonal ji. A tam je možná ta větší stabilita. Tohle bych viděl jako důležitou distinkci.

Magdaléna Hůlková:

Na druhou stranu jste sám řekl, že krize se promítá i do těch věřících. Dá se říci, že je to čím dál ti více?

Prof. Tomáš Halík:

Myslím si, že to narůstá. Tito lidé jsou součástí společnosti, dnes už neexistují katolická ghetta. To se v Německu podle sociologa Karla Gabriela rozpadlo mezi léty 1968 a 1978, to jednoduše katolické prostředí. Dnes už mi nezáleží na tom, co o mně řeknou, já to cítím sám jako osobní závazek. Tento posun tady nastává, ale ne samozřejmě u všech. A když ti lidé vypadávají z té jednoduše komunity, tak jsou integrováni do běžné společnosti a přebírají z ní vzory. Ta rodina a jednoduše společenství ho drželo, kdežto dnes jej ovlivňuje většinová společnost, takže řada věřících má nevěřící partnery. Například jsou v tomto ohledu smíšená manželství. Věřící a nevěřící, někdo je totálně jinde a militantně proti a je člověk, který je de facto náš a z nějakého důvodu do kostela nechodí, ale hodnotově jsme si blízko. Stejně tak nelze říci - vezmi si věřícího, protože to může být zbedněný fanatik, nebo to může být člověk hluboké víry a osobní kultury. Takže ty linie takhle nejsou. Když se berou lidi s jiným stupněm, nebo typem religiozity, tak tam je to taky trochu obtížnější.

To, že se lidé společně modlí, to je veliký tmel rodinného života. Ti spíš tu krizi přežijí.

ThDr. Jan Balík

katolický kněz, ředitel sekce pro mládež České biskupské konference
V Praze, dne 27. 02. 2012

Magdalena Hůlková:

Souhlasíte s tím, že lze hovořit o krizi rodiny?

Jan Balík:

O krizi se samozřejmě hovořit dá, ale především se ta krize týká rodiny v euro-americkém kontextu. V podstatě ta krize rodiny probíhá především ve světě, kde je blahobyt. Když se tedy mluví o rodině, tak ta rodina nějakým způsobem, v tom světě kde lidé mají obrovské možnosti, tak tam prostě nějak nefunguje. A znamená to, že konzumismus do určité míry ubíjí v člověku schopnost svobodně se nezištně darovat. Jakékoliv životní povolání, ať je to manželství, nebo kněžství. Ať je to, že člověk zůstane svobodný, aby byl učitel, nebo lékař. Takové povolání naplní člověka pouze tehdy, když do toho vloží sám sebe, ale hlavně nezištně! Samozřejmě musí mít nějaký výdělek a musí nějak žít, ale nezištnost, ta je strašně důležitá. Zřejmě se v tomto kontextu musí mluvit o selhání určitého ducha výchovy. Protože jak komunismus na východě Evropy, tak konzumní styl života má v podhoubí filozofii, že si žijeme, jakoby Bůh nebyl. A tudíž se vracíme k tomu starořímskému „chléb a hry“. V podstatě začneme sloužit tomu, co se klasicky nazývá neřesti. Sice je k tomu člověk lákán, ale pokud to nebrzdí, tak ho to zotročuje. Tzn. mít se dobře, užívat si, bavit se, užívat si sexuality. Nezávazně. A to člověka nenaplní. Tzn., že ta krize je i věcí určité filozofie, určitého podhoubí té naší společnosti. Dále nesmíme zapomenout, že to určitě má souvislost s rozšířením hormonální antikoncepce. Protože hormonální antikoncepce psychologicky člověka zbavila odpovědnosti za své chování. Protože odpovědnost hodíme na prášek. A tudíž doširoka otevřela možnost rozvinout, rozbít neřesti a touhy po uspokojení. Základní důvod proč kněží odchází z kněžství, je tento: jsou nadšení, pustí se do práce, pracují pro druhé, zapomenou na ten rozvoj sama sebe, na duchovní život, na komunikaci s bohem, na studium a vyhoří. A z vyhoření je potom krize kněžství, odchod z kněžství. A druhý důvod říká, že jsou to hluboké důvody spojené s rodinou. Že ten muž, už za mládí se mu nedostalo určitých schopností, které v životě potřebuje. Tzn., má určité nedostatky – jako díry v lidské formaci. No a to se pak projeví v kněžství jako určité trhliny tedy, neschopnost vlastně uskutečňovat povolání. No a u manželství je to úplně to samé. Lidi začnou, mají se rádi, a když tedy vyhodnocují já různé krizové situace rodin tak zásadní věc stojí, že přestanou ty lidi mít čas na sebe. Přestanou komunikovat. Pracují nadšeně pro rodinu, vydělávají si peníze, ale najednou prostě se zjistí po několika letech, že už ty lidi nejsou schopní si jen tak sednout a povídat si spolu. Tzn., ztratí tu schopnost komunikace. Na tom je založené manželství. No a druhá věc je prostě, že mnoho lidí vstoupí do manželství už s takovými poškozeními lidské bytosti, v tom psychologickém hledisku, že nejsou schopní se vůbec naučit v rodině žít.

Magdalena Hůlková:

Promítá se krize rodiny i do rodin věřících?

Jan Balík:

Samozřejmě.

Magdalena Hůlková:

Do jaké míry a jak? Stejně, jako v těch nevěřících?

Jan Balík:

Já si myslím, že tito věřící lidé, kteří už chtějí mít svatbu v kostele a tedy i absolvují přípravu před manželstvím, tak že přeci jen je to určitá elitní skupina lidí, protože jich není moc. Z toho důvodu bych tedy řekl, že těch rozpadů bude určitě méně. Předpokládal bych, a z vlastní zkušenosti můžu říci, že ti, co praktikují víru a chodí do kostela, tak občas se to taky nepovede a špatně to skončí, ale většinou mají tolik podpůrného programu před i v manželství, že když mají zájem, tak ty různá obtížná období překonají.

Magdalena Hůlková:

Objevují se tam obdobné krize jako v rodinách nevěřících?

Jan Balík:

Řek bych ano, úplně ty stejné... Z vlastní zkušenosti budu mluvit o rodinách, které se mi před očima rozpadly. Určitě je tam neschopnost vůbec v tom manželství žít. Tito lidi jsou tak poničení z původní rodiny, že jsou vlastně podivíni. A těch je dnes hodně.

Magdalena Hůlková:

A co nevěra?

Jan Balík:

To bych neviděl jako příčinu nějakých rozpadů. Jistě nevěra existuje, to ano, ale ze zkušenosti kněze bych ji nekladl jako důvod k rozchodu. Ten důvod bych viděl spíše v neschopnosti žít jako člověk ve vztahu – člověk, který nekomunikuje, který hučí, který není s ničím spokojen-ten není schopen žít v manželství! To je prostě troska a bohužel-kolik takových lidí je! To mohou být lidé i třeba vzdělaní, ale když nejsou schopni žít ve vztahu, v jakémkoli, tak nejsou schopni žít v rodině...Ten druhý důvod bych viděl, že ti lidé prostě zanedbají nějakou péči o sebe. Duchovní, lidskou, vztahovou hygienu. Takže kdo chce dneska dobře žít v manželství, tak musí počítat, že určitou část svého života, třeba svých dovolených, by měl věnovat na nějaký program, který mu nabízí různé organizace v církvi, aby posílil svůj vztah. Když to ti lidé dělají, tak si myslím, že i překonají všechny možné úlety, co můžou přijít.

Magdalena Hůlková:

Katolická církev zastává tradiční hodnoty a vždy bude. A asi ani není dobré, abychom předpokládali, že se něco změní. Ale domníváte se, že je nějaká možnost, jak by se mohla církev právě na tématu rodiny s většinovou společností setkat?

Jan Balík:

Samozřejmě. A myslím si, že to je velké téma, nad kterým se musíme zamýšlet. A pochopitelně musíme počítat s tím, že nejsme schopni asi oslovit většinovou společnost. Ale jsme schopni v této společnosti oslovit ty, kteří tvoří určité ostrůvky „pozitivní deviace“...Co tím mám na mysli: prostě jsme schopni podle mě oslovit lidi, kteří mají zájem o něco solidního a hlubšího. Podívejte se – například svatby: přece v kostele se dneska neberou jenom lidi – opravdu super katolíci...běžně mívají v kostele svatbu ti, kteří do kostela nechodí, sice jsou pokřtěni a chtějí mít svatbu. To je obrovská příležitost i jim nabídnout kvalitní přípravu. A ta příprava by se pochopitelně neměla skládat jenom z toho, že s nimi dohoním katechismus, ale musím mluvit k jejich konkrétní životní situaci! Tzn., musím pomoci nejen jako kněz, ale pomocí různých specialistů pomoci jim ukázat, že to není jenom o tom, že je jim spolu dobře, ale že na tom vztahu musí celoživotně pracovat. Stejně tak když křtíme děti, tak nekřtíme jenom děti těch každodenních návštěvníků, ale do kostelů přichází mnoho rodičů pokřtít děti, a nechodí pravidelně do kostela. A pan kardinál Duka nám kněžím říká jednu věc, což mě potěšil, abychom se k těm lidem nechovali jak farizeové, kteří je odhánějí – nechodíte do kostela, nepokřtíme...naopak: abychom takové lidi přijali. A jestli je přijmeme, těm lidem zase pomůžeme ukázat nějaké věci ohledně výchovy. Moje zkušenost a zkušenost kněží, kteří to dělají a věnují se těmto lidem, tak je úžasná. Můžu říct, že to neznamena, že by ti lidé hned začali chodit do kostela, ale ti lidé jsou vděční! Za to, že tady v nich někdo upevňuje to, po čem touží. Tzn. v té osobní rovině toho kněze, ke kterému někdo přijde, když se mu kněz věnuje, pomůže mu...tak to tady existuje.

Magdalena Hůlková:

To už je ale ten případ, kdy ten člověk za Vámi přijde. Nemusí být přímo katolík, ale není vůči těmto duchovním věcem absolutně lhostejný. Já mám na mysli tu většinovou společnost, která je opravdu ateistická...

Jan Balík:

Tak to je složitější. Především jde o to, jak prezentovat to, co děláme. Já jsem byl na Fóru mládeže a třeba jeden z požadavků mládeže byl, aby biskupství zakládala gynekologické ordinace! Kde by děvčata byla vedena odborníkem lékařem podle učení katolické církve! No a je to tady! Tzn., že mladí lidé cítí, že máme obrovské možnosti, jak něco dělat, odkrývají možná nové obzory – takže jak to prezentovat- co dělá katolická církev – to je velké téma. Podle mě tady máme mnoho rezerv. Katolická církev obzvláště. Ty programy pro manžele nemusí být prvořadě pro věřící. Řekl bych, že máme rezervy v tom, jak nabídnout to, co máme, více do šířky. Mně opravdu chybí systematicky pojatá práce pro snoubence a rodiny...dělá se spousta výborného, jak říkám-něco je výborné na druhou, něco výborné, ale není to systematizováno v republice. Tzn., jsou to různé skupiny lidí, různé diecéze, ale nemá to prostě jasný hlas a proto to taky lze méně prezentovat.

Magdalena Hůlková:

Takže dle Vašeho názoru si církev uvědomuje, že na tomto tématu by mohla více zapracovat...

Jan Balík:

Já si myslím, že to pociťováno je. Podle mě by stálo za to, aby některé věci byly víc do šířky nabízeny, víc se popularizovaly. Jinak si myslím, že i kněží by měli být daleko víc vzděláváni v těchto věcech. Že mnoha kněžím prostě schází schopnost komunikovat tyto věci s mladými lidmi nebo s manželi.

Magdalena Hůlková

Protože to vzdělání je nedostačující. Nestačí říct mladému člověku jenom – katolická církev nesouhlasí s antikoncepcí a umělým oplodněním. Dobře, je potřeba to říct. Ale je potřeba říct taky proč, a je třeba taky říct, co mají ti lidé dělat! No a najednou zjistíme, že spousta mladých lidí sice ví, co katolická církev učí, ale tam to končí! No a oni si právem začnou myslet, že to je sci-fi! Protože církev mluví o věcech, které jsou radikálně odlišné od stylu života dneska a mají pocit, že jsme mimo. Ale oni mají právo vědět, že existuje mnoho odborníků, kteří vědí, že katolická církev, to, co učí a říká, je skutečně pravda. Je to pro dobro člověka a je potřeba těm lidem říci, jak toho dosáhnout. Tzn., například nabídnu kurs přirozeného plánování rodičovství. V celé Praze nenajdete, řádný kurs o symptotermální metodě jen na jednom místě. Tzn. podle mě je tady obrovská neznalost. A z toho důvodu bych připomněl, že to, že v češtině v roce 2005 vyšla Teologie těla Jana Pavla II., to je obrovsky nadějná záležitost, kniha je už teď počtvrté vydaná, o tu je obrovský zájem a věřím, že to mnoha lidem pomůže doplnit vzdělání, i mezi kněžími, protože to opravdu je těžké! To není, že bych kritizoval své kolegy...protože kněz, aby studoval právo, aby studoval bioetiku - to není možné. Ale možná chybí určité hlubší přednášky pro kněze na tato témata, a já mám velkou radost, že dneska má katolická církev poměrně velkou řadu laiků – lékařů, psychologů, kteří jsou opravdovými odborníky a jsou schopni obhájit katolické názory naprosto nenáboženským slovníkem a jsou schopni pomáhat lidem. Ale neví se o tom, je to právě to, že ta prezentace by potřebovala být lepší a i rozšířena ta znalost některých věcí. Takže rezervy jsou. Možná to víc cítí lidé, kteří jsou nějak zapojeni v pastorační mládeže, takže to není asi většinový názor.

Osobně si myslím: máme zde rezervy. Teď nám to mladí lidé na Fóru mládeže řekli. Takže teď – co budeme dělat?! Oni nám vlastně řekli mezi řádky, že to, co jim dáváme ve formaci manželství, je málo. Takže já, osobně, to, co můžu udělat- budu o tom hovořit, budu se snažit to připomínat, budu za to lobbovat. Ale jestli se něco stane, já nevím.

My nemůžeme čekat, že ti biskupové něco vymyslí, to se musí zrodit! Ale především lidi, kteří jsou zapojeni v pastorační a mají zodpovědnost za pastorační, tak by to měli nějak reflektovat. Je třeba víc o těch věcech hovořit, víc je vytahovat na povrch, možná v médiích kdyby se podařilo, že by o těchto kontroverzních tématech nemluvili jenom kněží, ale třeba i laici, tak by to možná hodně pomohlo, že by některým lidem došlo, že možná jsou tady nabídky, které jim mohou pomoci.

Magdalena Hůlková:

A myslíte si, že třeba příklad těch mladých katolických rodin může být to, co by ovlivnilo tu většinovou společnost, příklad v tom smyslu, že ty rodiny třeba fungují a nekrachují, neobjevují se tam tolik ty krize.

Jan Balík:

Tak to je to základní, to je to, co může dělat každý. Když žije slušně, solidně a nějak aktivně ve svém okolí, tak to samozřejmě vliv má...No a pak, když jsou to mladí věřící lidi, tak potom se z nich mohou stát odborníci, kteří předávají něco kvalitního druhým, takže třeba okolo mě je několik takových okruhů mladých rodin, které postupně se formují vlastně k tomu, aby byli ti lidé schopni v těchto věcech být na výši a pomáhat vlastně kněžím.

Magdalena Hůlková:

Magdaléna Hůlková

Perspektivy pro rodinu obecně v naší společnosti - v západní společnosti – vidíte je spíš pozitivně nebo spíš negativně?

Jan Balík:

Rodina nemůže zaniknout. Pokud zanikne rodina, zanikne ta společnost! Jakmile zanikne standardní model, stane se menšinovým, společnost zanikne. To není náboženská výpověď, ale sociologická! Evropa zanikne. Jestliže se nestane zázrak, tak Evropa skončí. Nedávno jsem viděl mapu světa a všude tam, kde jsou potraty a antikoncepce rozšířená včetně Číny, tak do 30 let tak klesne obyvatelstvo, že opravdu asi čekají svět velké změny. Děti a rozvoj plodnosti je jen v tom světě chudém, takže se může stát, že se úplně změní mapa světa! Protože jakmile končí ten tradiční model rodiny, tak jsem přesvědčený a sociologové to naprosto jasně ukazují, že ta společnost zmizí z mapy světa. Takže Evropa opravdu zmizí. Nebo se stane zázrak.

Magdalena Hůlková:

A když je společnost už nasycená konzumu a všeho toho, co přinesla poslední léta, právě katolická církev by mohla nabídnout tradiční hodnoty a většinová společnost by se k ní mohla trochu přiblížit, přiklonit...

Jan Balík:

Podle mě jsou dva možné modely: první je, že tato společnost, ve které žijeme, opravdu ukončí svou existenci postupně a nahradí nás jiní lidé z jiných světadílů. Dobře nám ta, když jsme takoví, jací jsme.

A druhý scénář je, že opravdu se stane nějaký div a že lidé pochopí, že konzumem a nevázaným životem a nikdo ke štěstí nedojde a že opravdu bude povstávat víc lidí, kteří si uvědomí, že mít stabilní rodinu a vyšší počet dětí, pokud je to možné, tak se to změní. A teď jsem u toho: ve skutečnosti narážíme na jednu vážnou věc. Dnes největší vliv na názory lidí má televize, internet. A bohužel, když se podíváme do těchto médií, tak ta pozitivně o rodině nehovoří. Veškerá reklama je proti-rodinná, tedy většinou, propagace antikoncepce, nebo registrovaného partnerství- pro rodinu to je, jako kdybychom posílali torpéda na sousední loď. To je opravdu obrovská překážka ke změně smýšlení. Takže církev není schopná udělat všechno. Ale lidé třeba v médiích by měli tuto odpovědnost jednou pochopit. Protože kdyby televize začala mluvit o tom, že normální rodina má děti a vychovává je a že normální žena věnuje velkou část svého života svým dětem a že normální rodina nemá všechno a nerozvádí se a překonává překážky- no tak mnoho lidí by se taky nad tím zamyslelo! Takže nemůžeme všechno očekávat od církve, i když dobrá vůle je.

Pak když někdo chce do toho manželství vstoupit, tak se mu nabízí ve farnosti rozhovor s knězem, nějakých pár setkání. Ale existují také různé programy. Dle mého názoru - TOP program, který vznikl mezi salesiány, a to je program, na který je už dneska vyškoleny několik desítek rodin a ten program je postavený na dialogu a na setkání s rodinou. Jmenuje se „ Snoubenci v rodinách“. Probíhá tak, že lektorská rodina zve do svého bytu snoubence. Jedná se celkem o deset setkání. Setkání probíhají tak, že ti snoubenci dostanou nejdřív otázky, na které si musejí odpovědět a pak na tom vlastním setkání diskutují pod vedením těch lektorů nad tou danou otázkou. Takže tam vidí tu konkrétní rodinu a je to diskusního charakteru a je to v malém kroužku, jsou to třeba čtyři páry. To je výborný program a bohudíky už na to máme dnes vyškoleny dost lidí. Potom speciální kurs nabízí Liga pár párů nebo CENAP (pozn. Občanské sdružení Centrum naděje a pomoci) a to jsou právě kurzy o

sexualitě, o plodnosti, o symptotermální metodě, o stylu života, který propaguje katolická církev. Zajímavý je program „Manželská setkání“. Ten přišel ze Skandinávie, z evangelického prostředí. Jsou v podstatě určité psychologické metody, jak pomoci manželům, aby spolu komunikovali a komunikovali na výši.

Magdalena Hůlková:

Jak ale více oslovit celou sekulární společnost?

Jan Balík:

Za prvé by to šlo, kdybychom se víc informovali my sami v katolické církvi. Nemyslete si, že o těchto programech, které jsem vám vyjmenoval, běžně vědí i kněží. Mnozí jsou jako v Jiříkově vidění, co všechno existuje. Tzn., že ani není informace v katolické církvi dostatečná. Není dostatečná informovanost ani kněží, pokud jde o vzdělání. Já jsem navrhol před určitou dobou, když se my kněží setkáváme, abychom neměli jen přednášky biblické a duchovní, ale abychom zvali různé další odborníky. Nepochodil jsem, zatím.

Je nedostatek obnovovaných znalostí kněží. Kněz samozřejmě nemůže být odborníkem na vše. Ale když k mnoha kněžím přijdou lidé a řeknou – my jsme neplodní. Tak kněz neví, co jim říct, neví, kam je nasměrovat. Většinou. A to je chyba. To je naše vlastní chyba. Takže i dovnitř církve je potřeba informovanost. Potom získáme víc těch laiků, kteří budou ochotni se v tom angažovat. A další věc je, že bychom potřebovali, aby ta většinová společnost, především skrze lidi, kteří opravdu rozhodují o programech v médiích, aby se tyto věci víc dokázaly prezentovat. A to je asi to nejtěžší.

MUDr. Roman Joch

politik, publicista, politický komentátor, poradce premiéra pro lidská práva, ředitel Občanského institutu

V Praze, dne 20. 02. 2012

Magdaléna Hůlková:

Naplnují charakteristiky současné rodiny stav, kterému lze říkat krize?

Roman Joch:

Ano. Pokud se jedná o západní společnost jako celek, tak bych s tím souhlasil. A za ten největší indikátor bych považoval vysokou rozvodovost, což v případě české, ale myslím, že je to případ celé západní společnosti, jedna polovina. Což znamená, že jedna polovina nově sezdáných párů se v průběhu svého života rozvede. A toto, domnívám se lze považovat za krizi rodiny. Z toho důvodu, že hlavní smysl rodiny je vytvořit prostředí, které je samozřejmě nápomocné životu dvou manželů a především také vytvořit stabilní prostředí pro rozvoj nových členů společnosti, tedy pro děti. A vysoká rozvodovost nám samozřejmě toto narušuje. Proto se domnívám, že indikátor vysoké rozvodovosti je důkazem krize rodiny.

Magdaléna Hůlková:

Je model klasické rodiny tj. heterosexuální pár žijící v manželství a vychovávající děti, tak jak jej prezentuje katolická církev – podle Vašeho názoru ten jediný správný? Nebo bude nutné vzít v potaz do budoucna i jiné formy svazků?

Roman Joch:

Řekl bych, že je optimální. Optimální pro naprostou většinu lidí. Neřekl bych, že je jediný správný, to by, zdá se mi, byla až příliš silná formulace, protože lidé jsou velice rozdílní, co se týká charakteru vlastností a schopností. Ale když se podíváme na populaci lidskou, nejenom na většinu populace v současnosti, ale i dějinách, tak si myslím, dlouhodobě tento model stabilní rodiny jednoho muže a jedné ženy a jejich dětí je optimální.

Magdaléna Hůlková:

Vidíte v klasickém modelu i nějaká negativa?

Roman Joch:

Jsou lidé, kteří nejsou způsobilí pro takovýto typ života, nevyhovuje jim. A pak si ale myslím, že by se neměl rozhodnout pro takovýto způsob života. Může to být případ lidí, kteří se věnují kariéře natolik, považují to za své životní poslání, že jednak by nesplňovali dobře svoji životní funkci jak vůči partnerovi, manželce, manželovi, tak ani vůči dětem. Tak je pro ně lepší forma zůstat svobodní, nevzít na sebe břemeno starosti o rodinu a věnovat se svému poslání a tím mohou být plnohodnotnými členy společnosti. Jsou lidé svou náturou neschopni manželské věrnosti. Ne, že jsou neschopni věrnosti, ale ani toho pokusu o věrnost, takže pro ně je asi atraktivnější jakýkoliv jiný způsob soužití. Leč dlouhodobě je tento způsob života to, co by pro společnost nebylo nápomocné a vůbec by to

nebylo nápomocné pro děti. Takže bych řekl, že.

Magdaléna Hůlková:

Krise rodiny tedy není tématem jen naší země, týká se celé západní společnosti?

Roman Joch:

Přesně tak.

Magdaléna Hůlková:

Jak se na stav české rodiny odrazil polistopadový vývoj v naší společnosti?

Roman Joch:

Řekl bych dvě věci. Za prvé, že rodina byla instituce, která pomáhala lidem zachovat si soudnost v totalitních režimech. Nejdřív v tom nacistickém, který trval šest let. I v tom komunistickém, který trval 40 let. V podstatě instituce rodiny předala novým generacím povědomí o tom, co jsou to skutečné hodnoty, co je to civilizace. Byla jakýmsi ostrovem, nebo oázou soudnosti, prostě střízlivosti v moři toho veřejného kýče, jak to nazýval Václav Havel, nebo nepravdy, nebo deformací. A dále rodina tím, kam se lidé uchýlovali z té šedi veřejnosti. Prostě nebylo nic moc co dělat. Ta kariéra, pokud člověk nechtěl být komunistickým nomenklaturním funkcionářem, nebyla nijak moc skvělá. Jednou za pár let povolení jet k moři v Jugošce no a nějaké to auto – Škodovka. To je asi tak vše, co průměrný občan mohl v rámci toho režimu od toho režimu očekávat. V tomto smyslu rodina byla právě tou oázou úplné volnosti, kde se mohlo zanádat na režim, říkat pravdu mezi svými bez postihu. Když padl režim, tak najednou byla svoboda netušená a lidé té svobody po právu využili tak, že začali poznávat svět. To znamená poznávání světa, cestování, to bylo prioritou. Více, než zakládání rodin. Což je něco, za co lidi nelze vinit. Vůbec ne. Je to spíše něco, co je způsobené právě tou nesvobodou komunistického režimu. Ale projevilo se to tak, že význam rodiny, především kompaktní rodiny v lidech, v jejich myslích, poklesl! Tzn. pád komunistického režimu, za kterého rodina byla oázou pro svobodu lidí, způsobil, že to byla oáza, která nebyla až tak potřebně pocítovaná, že té svobody bylo všude kolem dost. Takže velice rychle po pádu komunistického režimu jsme začali vnímat ten západoevropský model rodiny, který je samozřejmě ten krizový.

Magdaléna Hůlková:

Dnes se nemáme potřebu se k rodině tolik upínat...

Roman Joch:

Přesně. Nevidíme tolik její důležitost.

Magdaléna Hůlková:

Jakou roli může podle Vás sehrát katolická církev s jejím jasně vyhraněným vztahem ke klasické rodině ve společnosti jako je naše, kde církve a náboženství nejsou příliš respektovány? (Koukneme-li na předběžné výsledky sčítání lidu z roku 2011, tak ke katolické církvi se hlásí cca 10% obyvatelstva. Což je ještě o 15% méně, než před deseti lety.)

Roman Joch:

Katolická církev existuje 2000 let. V současné podobě na našem území asi 20 let, na západě cca 50. Tento způsob života jaký žijeme, je na západě asi od druhé poloviny 60. let. Tzn. historicky tento způsob existence společnosti je unikátně nový. Ten, který obhajuje katolická církev, ale i jiné náboženské organizace a organizované náboženství (islám, ortodoxní judaismus, východní směry jako konfuciánství) tak ten trvá mnohem déle. A můj názor je, že vzhledem k tomu, že jsem křesťan, tak jsem přesvědčen, že ta křesťanská koncepce je správná, jak co se týká ideálů, tak co se týká praktické zkušenosti.

Ideál nerozlučitelného manželství mi přijde správný. Vysokou rozvodovostí trpí děti. Pro nově narozené dítě a pro jeho úspěšnost v životě, nebo neúspěch, není to, zda se narodí bohatým rodičům, nebo chudým, bílým, nebo černým, není to vzdělanost rodičů, ale ten fakt, jestli bude vyrůstat v úplně rodině, nebo v rodině rozvrácené. Pro dlouhodobou stabilitu společnosti je stabilita rodin žádoucí.

Dle mého názoru máme před sebou dvě varianty. Je možné, že si katolické pojetí získá popularitu na základě toho, že lidé samotní to začnou vnímat jako ideál. To si myslím, že může pomoci. V opačném případě, pokud si popularitu nezíská, pak si myslím, že naše (západní evropská) společnost dlouhodobě bude upadat a vymírat, což se již děje. Tzn., já nemám obavu o budoucnost křesťanství, nebo katolicismu na jižní polokouli. Tam je to dynamické náboženství, ta budoucnost tam bude skvělá. Ale je dost možné, že budoucnost křesťanství v Evropě bude velice bídná. Zatím to tak vypadá. Tím pádem budoucnost Evropy bude bídná. Bude to skanzen se spoustou krásných památek, kde bude pár starých lidí, bezdětných, kteří budou sedět na lavičkách. A mladí prosperující, bohatí černí Afričané, Indové a Číňané z východní Asie sem budou jezdit a fotit nás jakožto muzeum.

Magdaléna Hůlková:

Domníváte se, že kdyby církev vedla se společností aktivnější dialog, bylo by možné najít řešení pro rodiny, které se v krizi ocitly?

Roman Joch:

Ne. Myslím si, že ne. Že to není dané dialogem.

Magdaléna Hůlková:

A jak by tedy katolická církev mohla pomoci? Co může udělat pro zlepšení tohoto stavu krize?

Roman Joch:

Bývalý papež Jan Pavel II. byl papež dialogu. Mnohem více než současný papež, který je více intelektuál a filozof. Jan Pavel II. byl více charizmatik a komunikátor s veřejností. On dělal téměř všechno možné pro dialog. Ta druhá strana ovšem nemá zájem. Myslím si, že hierarchie církve nemůže udělat mnoho. Myslím si, že to řešení je to, že potřebujeme určitý čas, aby se ukázalo, který způsob života a soužití vede k většímu štěstí. Myslím si, že tady je jediná možnost a to všimnou si trpkých zkušeností, nebo neštěstí života jako celku., ke kterým povede ten alternativní model. Ten jiný, než ten tradiční model rodiny. Když skupiny mladých lidí dokážou vytrvat v takovém způsobu života a dlouhodobě se ukáže, že vedou šťastnější životy, tak jejich příklad se stane nakažlivý pro lidi.

Samozřejmě každý chce být šťastný, když vidí, že určitá forma soužití vede spíše k neštěstí a jiná spíše ke štěstí.

Kdysi dávno lidé strašně věřili v komunismus. Mnozí idealisté. A ukázalo se, že komunismus ke štěstí nevede. Stejně tak nacismus, který trval chvíli, ale taky tomu mnozí Němci věřili. Je až s podivem, jak tak chytří lidé jako byli Němci, kolik z nich tomu nacismu věřilo. A pak se to všechno zdiskreditovalo. Já si myslím, že hlavní otázka 20. Století – zda ty totalismy povedou k většímu štěstí, nebo k větší bídě, tak ta otázka se na konci 20. století definitivně zodpověděla. Myslím si, že v 21. století tou otázkou je zda něco podobného neplatí pro formu soužití, zda to není skutečně tak, že všechny formy soužití jsou si rovny, anebo že nějaké z nich v dlouhodobé perspektivě na dlouhodobých vzorcích, zda náhodou některé nevedou k většímu štěstí lidí víc, než některé jiné. A já jsem přesvědčen, že ano. Stabilní rodiny s dětmi povedou dlouhodobě k většímu štěstí. Dokonce si myslím, že se to stane úplně jistě, ale na základě demografických důvodů. Protože jiný model rodiny než tradiční vede k malému počtu dětí, tzn., rodiče tomuto malému počtu dětí předají své hodnoty, a tudíž zastoupení tohoto světónázoru v populaci bude klesat. Většina dětí ve své dospělosti uznává světónázory a hodnoty svých rodičů. Já si myslím, že to co bychom mohli nazvat, jako sekularizovanou evropskou populací se bude nenásilně demograficky zmenšovat na základě demografických trendů. A alternativní koncepce populací vyznávajících tradiční rodinu (nejenom křesťanského náboženství) se budou rozrůstat a vytěšňovat právě ten sekulární názor. Americký filozof Phillip Longman, který vydal v r. 2004 knížku s názvem Empty Cradle, ve které nastínil to, že pokud současné demografické trendy budou pokračovat, tak na konci 21. století máme očekávat návrat patriarchální společnosti, kterým myslel model tradiční rodiny. On studie dělal napříč náboženstvími a všiml si toho, že to platí pro všechny civilizace, pro všechna náboženství. Že z nějakého důvodu ten netradiční model rodiny vede k menšímu počtu dětí. A to znamená, že sám sebe eliminuje z populace. Závěr je takový, že ten katolický model sehraje svou roli, protože bude velice rozšířený. Ale nejsem si jist, zda tomu tak bude v Evropě.

Magdaléna Hůlková:

Souhlasíte s tím, že katolická církev musí najít způsob jak lidi oslovit a tradiční hodnoty předat tak, aby pro většinovou společnost byly přijatelné?

Roman Joch:

Řekl bych, že ta část katolické církve, která má možnost oslovit populaci není episkopát, nejsou to biskupové, není to dokonce ani klérus, nejsou to kněží. Vůči nim je většinová česká společnost alergická. Ať už zaslouženě, nebo ne. Jsou to katoličtí laici. Když někdo bude schopen oslovit veřejnost, tak to budou mladí lidé. Mladí katolíci ať už svobodní anebo sezdaní a jejich příklad. Tzn., podívejte – my žijeme takhle, máme děti a jsme celkem šťastní. Tato část katolické církve má šanci. Mnohem více než klérus, který svým kázáním a poučkami sice může někoho ovlivnit, ale ne v České republice opravdu málokoho.

Magdaléna Hůlková:

Je vůbec možné zachovat klasický model rodiny v době rozvinutého feminismu, v době, kdy model patriarchální rodiny dávno není aktuální, není nutný k přežití, kdy ženy nejsou na mužích existenčně závislé?

Roman Joch:

Ne v té podobě, jak to bylo před sto lety, kdy muž a žena si nebyli rovni. Myslím si, že takhle to už v západní společnosti není možné. Řekl bych, že důraz na rovnost muže a ženy je správný. Tradiční rodinu je možné zachovat. Tradiční rodinu s otcem matkou a dětmi. Ale na základě rovnosti.

Magdaléna Hůlková:

Jaké perspektivy pro rodinu vidíte do budoucna?

Roman Joch:

Neočekávám nějakou významnou institucionální pomoc rodině. Ať už ze strany států, nebo politiků. Ekonomický tlak je spíše proti rodině a myslím si, že i bude. Ale očekávám, že se to všechno vyřeší evolučně a to demografií, jak jsem řekl. Prostě lidi, kteří kladou důraz na rodinu, budou mít více dětí, většina jejich dětí přijme za své názory svých rodičů. Tím pádem budou mít také víc dětí. Procento tohoto názoru se bude z generace na generaci zvyšovat. Zatímco lidé bez ideálu tradiční rodiny budou mít dětí méně, nebo žádné. Tzn., nebudou komu předávat svůj světonázor.

Myslím si, že to, co existuje dnes - taková ta liberálně-sekulární vlna - že je to skutečně vlna. Možná jsme teď na vrcholu a v budoucnu začne odeznívat. Myslím si, že jsme v poločasu tohoto typu života západní společnosti. To co přijde potom je opět vzestup tradiční rodiny v různých podobách. Už nejenom křesťanské, ale v případě Evropy přichází na pořad dne také islám. A možné bude pro mnoho lidí atraktivní mnohé východní vzory. Jak lze očekávat vzestup Číny, bude větší zájem o Konfucianství.

Takže já si myslím, že to období, ve kterém žijeme je z hlediska rodiny jakási anomálie dějin. Něco, co vzniklo v 60. letech 20. století, se rychle rozšířilo a co právě z demografických důvodů dlouhodobě nebude příliš úspěšné. Úspěšnější budou alternativy a to všechny! Nejenom ta křesťanská.

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

historik a publicista, Historický ústav Akademie věd České republiky
V Praze, dne 21. 03. 2012

Magdaléna Hůlková:

Naplňují charakteristiky současné rodiny stav, kterému lze říkat krize?

Jaroslav Šebek:

Určitě, protože to samozřejmě souvisí s obecnou krizí společnosti. V současné době existuje markantní krize společenského života a rodina jako součást společností pochopitelně nemůže být od těchto tendencí uchráněna. Takže krize rodiny je, ale nelze ji oddělovat od obecnější krize společnosti, a pokud bychom zvolili ještě vyšší úroveň, pak je to obecná krize hodnot. Tyto všechny věci se prolínají a jsou signifikantní pro současnou situaci. Současnou situaci je možné charakterizovat jako krizi a když se pohybujeme na evropské dimenzi, tak je tady vidět i ta krize evropské identity. A s tím vším krize rodiny souvisí.

Magdaléna Hůlková:

Když hovoříte o hodnotách – domníváte se, že v povědomí lidí je rodina na prvních místech? V rámci jejich “žebříčku hodnot”?

Jaroslav Šebek:

Spíše bych řekl, že je myšleno určité společenství lidí, se kterými je mi dobře, kde cítím bezpečí, zabezpečení a já si myslím, že to nemusí být úplně ta klasická rodina! Je to společenství, může být třeba jenom volný partnerský vztah - i to je myšleno jako rodina. Pro lidi v současné době, pro většinu, je důležité mít okruh blízkých lidí, kde se cítí bezpečně. A nemyslím, že je tím myšlena ta úplně klasická rodina v modelu, který tady byl po staletí. Spíše bych to vztáhl k mezilidským vztahům. Lidé mají potřebu někam sociálně patřit, do nějakého užšího společenství. Tak proto tedy ta rodina na prvním místě. Obecně mám ten pocit, že třeba pro mladé lidi už není rodina to úplně nejdůležitější. Ono to souvisí s tím, že není už vlastně striktně dodržováno, že rodina se schází o svátcích, jako jsou třeba vánoce. Mladší generace už nechce primárně trávit i tyto velké svátky společně s tou širší rodinou. Proto si myslím, že to není otázka zaměřená jenom na rodinu, ale také otázka zaměřená na určité generační hodnoty.

Magdaléna Hůlková:

Takže podle Vás zachovat tradiční model rodiny v dnešní době? V době, kdy existuje feminismus, kdy ženy nejsou na mužích existenčně závislé..

Jaroslav Šebek:

No to je otázka! Protože si myslím, že konkrétně tady u nás to ještě stále není tak jednoznačné. Materiální podmínky a příjmy pořád ještě nejsou vyrovnané natolik, aby ženy mohly být zcela existenčně nezávislé. Na to upozorňuje právě celá řada genderově orientovaných výzkumů, že tady

nejsou úplně férové platové podmínky mužů a žen. Ten trend směřuje k postupnému vyrovnávání, ale nelze zatím říci, že by byl převažující.

Fungují tady nějaké partnerské svazky, které nejsou tradiční rodinou. Je důležité mít nějakou oporu životní, ale i třeba tu materiální. Velká část dětí už se nerodí do tradičních rodin. Přitom ale vlastně ten klasický model, kdy muž je živitel, zůstává zachován, přesto, že nefunguje ta tradiční rodina. Rozhodně je možné se ptát, v jakých prostředích se ten tradiční model rodiny udržuje. To jest třeba rozdíl mezi velkými městy, malými městy, venkovem. V zásadě lze říci, že v některých prostředích už převažuje ten netradiční model, v některých stále ještě ten konzervativní.

Magdaléna Hůlková:

Krise rodiny není téma jen naší společnosti, že?

Jaroslav Šebek:

Já si v zásadě myslím, že my jsme teď v krizi obecně, takže nelze tu situaci redukovat jenom na Českou republiku, naopak, já myslím, že pokud se bavíme o evropských hodnotách a evropské kultuře, tak tady ten model tradiční rodiny je v krizi prakticky všude, možná s ohledem na rozdělení Západ - Východ bych řekl, že ty tradičnější podoby rodiny jsou zachovány v těch východněji položených zemích. Ale samozřejmě i tam se postupně ta tradiční podoba rodinných vztahů do krize dostává.

Magdaléna Hůlková:

Jak se na krizi rodiny odrazil polistopadový vývoj?

Jaroslav Šebek:

Odrážel se zcela zásadně, v tom smyslu, že ta doba před listopadem 1989 byla velice omezena z hlediska možností seberealizace člověka. Už z hlediska toho, že pořád tady vládl autoritativní režim, který neumožňoval minimálně třeba svobodný pohyb informací a svobodnou možnost cestování. To byly limity, které ovlivňovaly to, že lidská seberealizace se mohla odvíjet pouze v úzkých mantinelech a nakonec rodinné vztahy do jisté míry nahrazovaly kariérní vzestup a plány. Nakonec svědčí o tom i to, že manželství se uzavírala v mladém věku. Ta rodina nahrazovala všechny jiné neuskutečněné možnosti- cestovat, studovat, pracovat. Takže toto všechno hrálo ve prospěch udržování těch tradičních rodinných vztahů. Ale je samozřejmě iluzí si myslet, že rodina nebyl v krizi už v době před listopadem 89! Jak jsem už naznačil - rodiny vznikaly v mladém věku, což zase přispívalo k tomu, že často to byly nezralé vztahy a to se pak samozřejmě odráželo na jejich trvanlivosti

Magdaléna Hůlková:

Jaké další významné historické mezníky v rámci 20. století podle Vás ovlivnily vývoj rodiny?

Jaroslav Šebek:

Velkým mezníkem je 1. světová válka. Která naprosto mění hodnotové schéma, už vlastně z hlediska té obrovské tragédie, která se odehrála v letech 1914 - 1918 a která přispěla k rozrušení hodnotových vazeb, protože to byl zásah do tradiční společnosti a současně to byl zásah do představ o rozdělení mužských a ženských rolí! Často ženy musely nastoupit na místa mužů a zastávat jejich profese, jejich

pozice, protože muži byli na frontě. Z tohoto hlediska skutečně lze označit 1. světovou válku za mezník. Nejen z politického hlediska, ale i z toho sociálního. A nakonec ve svém důsledku i z toho rodinného. A samozřejmě každá další velká epocha ovlivnila ty vztahy v rodině, to nepochybně. Jak 2. světová válka, tak i období třeba roku 1968. Nemyslím samozřejmě Pražské jaro, já myslím spíš na tu studentskou revoltu. Ten generační konflikt, který se odehrál a který se do jisté míry se odráží i na současné rodině. Protože rok 68 obecně v Západní Evropě je charakteristický liberalizací vztahů v rodině. Tzn., kdybych to hodně zjednodušil, tak je to hlásání právě té sexuální volnosti a také je to období, kdy se volá po rovnosti mezi mužem a ženou. Dotaženo do dokonalosti - v tom smyslu, že muži a ženy jsou si zcela rovni a neexistuje genderová odlišnost. I to jsou věci, které přispěly k tomu, že tradiční model rodiny se dostává do krize, řekl bych dokonce do rozkladu.

To, co prožíváme v současné době, je už v podstatě realizace všech těch představ z konce 60. let.

Magdaléna Hůlková:

Když používáte takovéto výrazy jako "do rozkladu", zřejmě asi nevidíte v tomto ohledu pro rodinu příliš pozitivní perspektivu...

Jaroslav Šebek:

No tak musím být samozřejmě realista, takže vidím teď kolem sebe, že tradiční model rodiny a tradiční vztahy se dostávají skutečně do vážné krize, ale radost z toho nemám! Ale jak by řekl Cimrman - to je tak jediné, co s tím můžu dělat.

Magdaléna Hůlková:

Takže neočekáváte nějaký návrat k tradičním hodnotám, které prezentuje právě katolická církev?

Jaroslav Šebek:

No tak zcela upřímně - aby církev katolická mohla přinést nějaký nový impuls, tak za prvé musí mít ujasněno, jakou chce zastávat identitu v současné době, což si myslím, je vážný problém. Domnívám se, že církev sama je ve vážné krizi a hledá svoji identitu, svoji pozici v tom moderním světě. Církev musí nejprve projít jakýmsi sebeobnovovacím procesem, aby se mohla kompetentně vyjadřovat k otázkám rodiny. Osobně si myslím, že je to zcela zásadní věc, protože rozklad tradičních forem rodiny z mého pohledu může vést i k rozrušení dalších tradičních sociálních vazeb a k oslabení soudržnosti ve společnosti. Což si myslím, že by byl ještě daleko vážnější problém.

Magdaléna Hůlková:

A myslíte, že to téma krize rodiny může být tématem, na kterém by se katolická církev s většinovou ateistickou společností mohla nějakým způsobem setkat? Uvědomuje si církev tuto výzvu?

Jaroslav Šebek:

Téma rodiny je jedno z témat, které může spojovat církev a většinovou společnost. Protože udržení těch stabilních mezilidských vztahů - to je téma, které je nadčasové a nadkonfesní. A proto si myslím, že v tomto směru by církev a společnost měly kooperovat. Ale! Tady je to důležité, aby církev dokázala mluvit jazykem, který je srozumitelný a který dokáže tu společnost oslovit. Protože pokud

bude neustále hovořit jazykem, kterému nikdo nerozumí, nebo jen pár jedinců, tak samozřejmě těžko může se společností tu společnou řeč najít. To je velice jednoduché.

Je důležité, aby církev držela určitou třeba i hodnotovou linii, je tedy nesmysl, aby modifikovala svůj pohled na rodinu. Musí ovšem dokázat mluvit o těchto věcech kompetentně, tedy s odborným backgroundem, aby o nich dokázala hovořit srozumitelně. A to jsou věci, které podle mého názoru v současné době v církvi chybí.

Jde o to, aby církev třeba ústy svých představitelů hovořila k těmto otázkám srozumitelně. Mám na mysli různé složky církevních struktur. A také by se např. mohla k těmto tématům vyjadřovat i tím, že by měla síť svých rodinných poraden v daleko větší míře.

Magdaléna Hůlková:

A co pozitivní příklad katolických rodin?

Jaroslav Šebek:

Pozitivní příklad ze života, to je to nejlepší. To bych vyzdvihnul - příklad konkrétního života, ano, ten je lepší nad všechny teorie. Ale jde také o to, aby se tyto příklady vůbec dostaly do veřejného povědomí. Osobně já to tak vnímám, že často svědectví života lidí, kteří dokážou společně překonávat překážky je daleko nejúčinnější.

Je tu ovšem ještě jedna věc: je pro mě otázka, kterou si musím trochu pochybovačně klást. Zdalipak to, že ty rodiny žijí podle nějakých církevních zásad, je to oslovitelné pro společnost v současné době. Spíše si myslím, že oslovitelná je ta skutečnost, když dokážou překonat společně problémy. Ve vztazích - mezi sebou, mezi rodiči, mezi dětmi.

Magdaléna Hůlková:

Zřejmě teď narážíte na tak často diskutované téma sexuality, antikoncepce...Máte také takový pocit, že církev se těmto tématům věnuje přespříliš a méně se věnuje tématům opravdu podstatným?

Jaroslav Šebek:

Tady je problém, že se nakonec celé téma rodiny z pohledu obyčejného člověka redukuje na to, že církev neustále hovoří pouze o sexuální morálce. A to je z mého pohledu problém: že všechny ty krize a témata kolem rodiny se z pohledu člověka z venku / netvrdím, že to tak je/ , který není třeba členem církve, se může jevit, že církev neustále hovoří pouze o sexuálních tématech. Myslím si, že není dobré, aby se celý problém rodinných vztahů redukoval na sexuální tematiku. Já bych souhlasil s tím, že je potřeba hledat hlubší kořeny problému, ale tím opět vracím k tomu, že je třeba mluvit o všech těch problémech s daleko větší kompetentností, odborností a samozřejmě také empatií, vcítěním se do současného člověka. Ale samozřejmě - církev by neměla opouštět základní linii, což je tedy ochrana důstojnosti a vůbec existence lidského života. To je samozřejmě jasné poselství. Já si ale myslím, že hovořit o těch tématech sexu bez zbytečného tabuizování nebo vlastně přehnané rigidnosti je pro církev v současné době zcela na místě.

Magdaléna Hůlková:

A uvnitř katolické církve se lidé v tomto ohledu shodnou? Nebo je možné i na tomto tématu pozorovat jisté rozpory?

Jaroslav Šebek:

Já to nemůžu říci zcela jednoznačně. Osobně myslím, že tady v těch tématech je vidět určitý spor mezi konzervativním a liberálnějším vnímáním problému. Znovu opakuji - nelze problém rodiny redukovat pouze na sexuální otázky. A to mám pocit, že někdy vlastně zaznívá trošku z těch konzervativních kruhů. Takže tady si myslím, že to souvisí například i s těmi diskusemi, které se odehrávají na bázi vymezování se vůči sexuální výchově na školách. To jsou vlastně příklady toho, kdy se ozývá nejvíce asi církev, kdy se ozývají nejvíce ti konzervativní představitelé, ale myslím si, že právě by té církvi mělo jít o to hovořit i o jiných tématech a nabídnout také jiný pohled na otázky rodiny, než jen ten tradiční. Který znovu opakuji, se dotýká jen těch sexuálních témat.

Magdaléna Hůlková:

Co konkrétního by tedy církve měla podle Vás učinit?

Jaroslav Šebek:

Určitě by si měla vychovávat odborníky. Já myslím, že to je jeden z velkých problémů, který církve neřeší. Chybějí zde odborníci, kteří mají široký rozhled, jsou vystudovaní v daném oboru, tzn. psychologie, sociologie, lékařské obory a kteří by se dokázali věnovat právě rodinné terapii. Ale to neznamena, aby hovořili pouze jazykem dogmatických příruček, ale aby hovořili se znalostí problematiky, s empatií a samozřejmě ano, to je taky důležité, aby hovořili s určitou církevní linií. A kompetentnost - to je právě prolnutí všech těchto rovin. Pro mě není kompetentnost to, že někdo pouze opakuje církevní dogmata.

Magdaléna Hůlková:

Co Váš osobní názor na tradiční model rodiny?

Jaroslav Šebek:

Abych se přiznal, já bych se klonil samozřejmě k jeho zachování. Protože si myslím, že je asi nejlepší. Měl tu být zachován, jako ten hlavní, většinový.

Mgr. Jan Hartl

sociolog, ředitel agentury STEM

V Praze, dne 22. 02. 2012

Magdaléna Hůlková:

Domníváte se, že kdyby katolická církev vedla hlubší a aktivnější dialog, že by se třeba našlo řešení pro krizi rodiny? Pokud tedy jste ochoten připustit, že se dá mluvit o krizi rodiny?

Jan Hartl:

Moje odpověď zní - ano. Já si myslím, že by mohla mnohé udělat a že řada závažných problémů, dlouhodobě v naší společnosti neřešených, je neřešena právě proto, že nejsou jaksi dostatečně osvětleny, objasněny, rozebrány tak, aby se přiblížily k té rovině každodenního života, k nějakému horizontu běžného lidského uvažování. Samozřejmě lidé vzdělanější a lidé humanitního zaměření jsou schopni už profesně uvažovat v abstraktních koncepcích, ale prostý člověk, a není to jeho vina / to jenom není součástí jeho každodenní praxe/ vlastně potřebuje převyprávět, když to řeknu lidově, to obecné poselství do nějakých konkrétních forem. A potřebuje nahlédnout, že to má nějaký smysl. A ten smysl není vždycky jenom pragmatický a materiální, ale může být hodnotový, duchovní - v tom, že i ten prostý člověk hledá smysl svého konání a rád by žil nějaký hodnotný životní obsah, jenom si to neumí svou běžnou každodenní řečí pojmenovat. A k tomu je třeba hledat cesty. Jakoby zprostředkování těch obecných abstraktních významů a tezí běžnému člověku. K tomu slouží osvěta - nemusí to být jenom záležitost církve, ale prostě o závažných problémech společnosti by se mělo více hovořit a z těch velmi obecných poloh by se ta debata měla dostat do poloh srozumitelných běžnému člověku.

Takže: není to ten problém, že by se o tom nemluvilo - ono se o tom mluví. Ale nemluví se o tom tak, aby to bylo součástí té žité skutečnosti člověka, té žité reality.

Magdaléna Hůlková:

Ale například papež Jan Pavel II., to byl papež dialogu. Ten mluvil s lidmi stále a nemyslím si, že jenom v nějakých teoretických rovinách. Není třeba také problém na straně společnosti, že nenaslouchá?

Jan Hartl:

No, samozřejmě polská společnost bude papeži naslouchat pozorněji, než česká společnost, která si vlastně k té autoritě toho sdělení musí najít zpátky cestu. A to, co Polákům pomůže - už ta samozřejmě autorita papeže v jejich kulturním ohledu - tak u nás tolik neváží. Tím pádem ten prostý fakt, že to je sdělení papeže, je u nás patrně něčím jiným, než je v Polsku a musíte argumentovat tou věcí samou, nikoliv jaksi nositelem té informace. I když je to papež. Takže autoritu tomu sdělení prostě musí dát věcný obsah toto sdělení, nikoliv to, že to je zaštitěno autoritou církve a papeže.

Magdaléna Hůlková:

A mohl by tou cestou být příklad mladých katolických rodin spíše než nějaké "povídání" ze strany kléru?

Jan Hartl:

No určitě! Chcete-li někoho přesvědčit, tak samozřejmě musíte jít sami dobrým příkladem, což v případě katolického kléru není tak úplně snadné. Mám na mysli celibát a tu praktickou zkušenost, ale opravdu - je třeba ukázat pozitivní příklady. To bezesporu. Jenže - jak je ukážete? V běžné mediální praxi? Ta nepostupuje tím, že by ukazovala kladné příklady - ta vám ukáže ty katastrofální případy, kdy to soužití nefunguje a kde se vyskytuje domácí násilí a násilnosti všeho druhu. Vzniká pak optický klam, že vlastně ta situace je ještě horší, než ve skutečnosti je, dá se to běžně zkoumat sociologickými průzkumy, které tomu dají nějakou váhu, ale to je tak jako všechno. Druhá věc je, že tady prostě přetrvávají některé základní nesmysly. Určitě jste slyšela, že každé druhé manželství se rozvede - tak co byste z toho usoudila? Že je minimálně 50 procent rozvedených? Ale ono to tak úplně není.

Magdaléna Hůlková:

Jak to tedy je?

Jan Hartl:

No protože to je podíl uzavřených sňatků k podílu rozvodu - to je ta rozvodovost. A protože sňatky se uzavírají zejména v nějakém věkovém období, ale rozvádějí se lidé po celé to období toho cyklu, tak samozřejmě ta základna lidí, z kterých se to odvozuje, je daleko menší. Takže to bychom museli brát rozvody ve stejné věkové kategorii, ale tady je vlastně těch sňatků méně. Takže zjistíte, že máme patnáct procent rozvedených domácností, některá ta manželství jsou opakovaná atd. Ten ukazatel rozvodovosti je v pořádku, ale neříká to, že ve společnosti je více než padesát procent rozvedených a že nadále přibývají. Takže těch manželství bude méně, než je těch rozvedených. Ale jakmile se bude tvrdit, že rozvody jsou běžná záležitost, tak to jakoby snižuje tu laťku už od dětského věku, kdy ty děti to vnímají nějakým způsobem, a to co je třeba zvykem v té současné mladé generaci, nebylo zvykem v těch starších generacích. A otázka je, jestli taková ta rozvolněnost norem a závaznosti toho soužití není posilována tím velmi lehkovážným přístupem - "dělá to každý, tak co bychom to neudělali taky.

Jakmile to dostanete do takovéto odcizené roviny, no tak samozřejmě ten apel je slabý. A když chcete apelovat nějakým tím hodnotovým základem, tak musíte apelovat tak, abyste ty lidi chytli za srdce.

Magdaléna Hůlková:

A jak je to tedy s tou rozvodovostí. Zvyšuje se? Nebo to není pravda?

Jan Hartl:

Já ta data čtu tak, že rozvodovost se zvýšila po určité období a teď není úplně jasné, jak to vlastně funguje a fungovat bude. Protože tady se po pádu komunismu velmi proměnilo to, čemu se říká reprodukční chování. Když já jsem byl studentem, tak průměrný věk nevěst byl 21 let, průměrný věk ženichů byl 22 let. 80 % nevěst bylo v jiném stavu v okamžiku svatby. Známost vedoucí ke sňatku nebyla většinou delší než tři měsíce, velká část těchto sňatků končila rozvodem. Nicméně značná část těchto rozvedených se posléze uzavírala další manželství a teď je otázka, jak tam budete počítat ty sňatky proti těm rozvodům. Ono je to jaksi komplikovanější. V minulém režimu byly naší specialitou opakované sňatky. Mimo jiné také proto, že nikdo v zásadě nic neměl a ty majetky v komunistickém režimu neměly výraznou hodnotu. Takový ten Renčínův vtíp, jak takhle koukají ti dva starší a tam se parchanti venku perou a on říká: "koukej, jak tvoje a moje děti bijou naše děti." tak to se prostě

omezovalo na takovéto formy. Jakmile se budou komplikovaně dědit majetky a přesunovat a budou se tam míchat ty jednotlivé díly různých majetků - tak to může být nepřehledné. V takové situaci je už rozumnější třeba další manželství neuzavírat a nechat to na volném partnerském soužití, na nějaké konvenci. Z druhé strany jsou příklady, kdy třeba ve Skandinávii - silně poklesla sňatečnost, někdy po tom období 60. - 70. let, a poklesla v těch mladších věkových ročnících. A bylo velmi časté, že když děti šly do školy, tak se ti rodiče vzali. Což je otázka u nás nesezdaných soužití: kolik z nich by při správném apelu a tak dál, by dejme tomu mohli v situaci, kdy děti už jsou odrostlejší a oni to spolu vydrželi a překonali nějakou tu první krizi, že by uzavřeli manželství ne na začátku soužití, ale třeba v průběhu toho soužití. Takže já v tomto nejsem skeptický, určitě bych to nerýsoval v nějakých černých barvách, ale ta společnost je velmi rozkolísaná - jak jsem říkal - změna reprodukčního chování od těch 70. let nastala v tom, že dnes věk nevěst bude 29 let, že ženy nerodí své první dítě, když je jim 22 - 23 let, ale rodí je po 30. roce věku, některé i značně pozdě. Když moje žena rodila ve 29 letech, tak už byla na rizikovém těhotenství pro přestárlé, tak dneska by tam z hlediska té doby byly všechny. Takže tady nastaly změny a posuny. Dříve v tom životním cyklu rodina mladých do toho vtáhla ty staré, protože je samozřejmé, že když nevěstě bylo 22 let, ženichovi 23 let, pokud to byli studenti, tak byli oba dva nedostudovaní, neměli nic, neměli žádnou pracovní zkušenost, neměli žádný majetek, neměli žádnou domácnost, neměli byt. Byli v podstatě zcela závislí na spolupráci s těmi rodiči. V situaci, kdy variabilita životního stylu byla nulová, tak vlastně ta rodina, i tímto vnějším bolševickým tlakem byla držena pohromadě, protože svazovala ty generace dohromady, vyrůstali tím pádem ve spolupráci s babičkami, s dědečky. Když se měli mladí osamostatnit z hlediska bydlení, tak nutně potřebovali pomoc těch dospělých. Jinak se materiálně emancipovali, až když děti byly třeba ve školním věku, když si na to vydělali. Dnes mladí mají zhruba desetileté období, kdy sami absolvují nejen start do partnerského soužití, ale také nějaký ekonomický start, mají nějakou profesi, mají nějakou zkušenost, někam se chtějí podívat - už tady nejsme jako ve vězení - chtějí si něco zažít. Mají pocit, že jsou materiálně podsaturováni, takže z hlediska konzumu chtějí mít to, co mají v zemích, které jsou na tom podstatně lépe a mnohdy utrácejí daleko více peněz za věci, za které by na Západě neutráceli. Oni se jakoby rozkoukávají a do toho jim moc nepasují ty děti. Jakoby se také narušila ta soudržnost s původní rodinou, oni už nejsou, už nejsou takovým samozřejmým způsobem závislí na babičce a dědečkovi, oni si o to musejí říkat, ono to nejde tak snadno a toto všechno jsou v podstatě tlaky, které jsou na tu rodinu dnes zvnějšku kladeny.

A proti tomu stojí jenom ta síla toho vnitřního přesvědčení, toho hodnotového založení - že mám představu, jak má dobrá rodina vypadat, jak má fungovat. Otázka dvoukariérové rodiny, dělby rodičovských funkcí atd. - to se všechno dostává do jiného světla. A jednoznačně z toho odvodit, že při takto složitých nárocích bude ta rodina nadále upadat nějakým dramatickým způsobem nelze. Myslím, že na místě je trochu i taková uvážlivější a mírně opatrná varianta, že po těch všech možných excesech se to někde stabilizuje a opět se posílí ten hodnotový základ partnerských a manželských vztahů a že v tomto přirozeném procesu může církev sehrávat svou roli - když bude šikovná a bude umět dostatečně podchytit tu stránku žitého každodenního světa.

Magdaléna Hůlková:

Takže budoucnost pro rodinu vidíte víceméně pozitivně - nezastáváte názor nějakého zániku.

Jan Hartl:

Magdaléna Hůlková

Pokud budeme brát vážně otázku lidských hodnot, a že hlubokým založením osobnosti je nějaká hodnotová výbava, kterou si neseme v celém tom kulturně civilizačním okruhu, kterou jsme získali i dědičně - od svých předků a rodičů a dále je to posilováno výchovou atd. - tak tam vlastně se tato základní hodnotová orientace v té struktuře osobnosti nevyznačuje žádnou velkou dynamikou. Naopak - to je taková kotva, to je ta stability, to jsou ty věčné pravdy. A když budeme zkoumat hodnoty- ty se dají určit různě - tak vždy pro každého je rodina tou první samozřejmou hodnotou. To vychází ze všech výzkumů. Otázka je, jestli já ve svých každodenních počínáních, praktických rozhodnutích, nezapomínám snadno, že vlastně ta rodina by měla být mírou těch dalších věcí. Já vám dám příklad, který bude srozumitelný: "když člověk by v nějaké těžké chvíli měl potřebu bilancovat, tak vlastně zjistí, že rodina a děti, to je to nejpodstatnější, do čeho on vložil své úsilí, s čím spojuje své naděje." To je daleko složitější, a to je to, co říkám, že se nemění, to je životní konstanta. V tom měnícím se dynamickém světě jsou některé vnitřní pravdy - vy studujete teologii, tak vám to nemusím zdůrazňovat - a jejich půvab je právě v tom, že kotví tu osobnost k věcem, které mají hlubší trvalejší smysl. Pokud znáte trochu psychologii a sociální psychologii, tak víte, že těch různých podnětů zvenku, které vás neustále někam rvou, je velké množství a vy se v nich musíte nějak probrodit a procedíte je tak, že si z nich vybíráte ty, které vám konvenují a ty, které ne, a ať si to uvědomujete, nebo ne, tak si vybíráte z těch podnětů ty, které nebudou narušovat tu vnitřní stabilní podstatu. To, čemu se říká identita, to mé já. No a tam patří i ty hodnoty, které se týkají rodiny. Takže tam já bych o nějakých zásadních přerodech rodinných hodnot určitě nemluvil. Mohou se měnit formy rodinného soužití. Pokud uznáme, že manželství není jedinou formou, že mohou být různá nesezdaná soužití, pak je samozřejmě otázka, jestli rodina je bezdětné soužití dvou partnerů, partnerů stejného pohlaví - to jsou ty mezní případy.

Domácnost je vlastně v menšině. Už jenom kvůli tomu, že těch forem soužití je velmi mnoho, že ženy se dožívají podstatně většího věku, než muži.

Magdaléna Hůlková:

A je to správné podle vás?

Jan Hartl:

Je to přirozené. Protože než se ta rodina a manželství uzavře, k tomu vede dlouhá cesta. Přibývá podíl bezdětných rodin, to je nepochybné. A proč přibývají? Protože děti jsou nepohodlné a komplikují konzum- když to řeknu ve zkratce. Ale také to, že rostoucí podíl lidí nemůže mít děti. Mimo jiné i proto, že o ty děti usilují až v pozdějším věku, protože si předtím chtěli jaksí užít a mohou být tu více tu méně poničeni antikoncepcí na straně ženy, ale dramaticky klesá i plodnost mužů. V minulosti u neplodných párů byl z 80 procent problém na straně ženy a 20 procent na straně muže, tak dnes se to srovnává na 50 na 50, což vlastně činí ze zdravého muže vzácný a vymírající živočišný druh. Tak tady je problém. Že všechny ty posuny vlastně narážejí na nějaké ty přirozené biologické limity a že to, co funguje snadno, když je člověku pětadvacet, tak už nefunguje tak snadno, když je mu 40. Takže to je stres a způsob života a podobně.

Nicméně - ať je těch typických rodin jakýkoliv procentuální díl ve společnosti, tak je to základní norma, základní hodnota - takto si člověk představuje zdravé soužití. A i pro ty lidi, kterým se to nějak nepodařilo, to je představa dobrá.

Magdaléna Hůlková:

Magdaléna Hůlková

Takže rodina je u lidí na prvním místě, ale rozchází se ten ideál s realitou.

Jan Hartl:

Ano, ano, ale to nevádí. V běžném životě to člověk hravě zvládne. Protože mám představu, že ideálně by něco mělo vypadat jinak, ale v důsledku okolností prostě žiju jiným způsobem, ale neznamená to, že ten ideál se oslabuje. Já ho tak pořád mám, jenom holt prostě je pro mě teď nedostupný, rád bych takto, ale musím jinak a časem se to zlepší. Ono se to časem nezlepší, ale pořád ten ideál zůstává. A posilovat ten ideál je záslužná činnost.

Magdaléna Hůlková:

Katolické rodiny ale mají ten ideál silnější.

Jan Hartl:

Ano, samozřejmě.

Magdaléna Hůlková:

Existuje nějaká studie, která by prokazovala souvislost mezi religiozitou a stavem těch rodin? Jak se to liší?

Jan Hartl:

Na počtu dětí, samozřejmě.

Magdaléna Hůlková:

A v předávání nějakého toho světonázoru dalším generacím?

Jan Hartl:

To tam je taky patrné, takže můžeme z výzkumu ukázat, že děti, které byly vedeny k náboženskému cítění, tak samy jsou daleko častěji věřící a zas to budou předávat svým dětem - to určitě. Z druhé strany - v naší společnosti těch praktikujících věřících je velmi málo, nějakých 7 %. Lidí, kteří mají nějaké vágní náboženské přesvědčení, je nějakých 35 %. Tvrdých ateistů, kteří budou popírat existenci Boha, bude asi tak 25%, ti ostatní tak jako sice nevěří, ale aby si to s Bohem nerozházeli, tak nebudou moc radikální ve svých názorech. Ale praktikujících věřících je málo. A pokud se jedná vysloveně o nějakou křesťanskou komunitu, tak oni mají všechny rysy, viděno očima vnějšího pozorovatele, takové té sebeprotektivní minority: Žijeme tradičním způsobem života a zdůrazňujeme rodinné hodnoty, žijeme to v běžné praxi, znamená to, že se nebudeme bránit většímu počtu dětí, že děti jsou Božím požehnáním a my se tedy uskrovníme v materiálních nárocích když to jinak nepůjde, děti potřebují nějaký čas. Musí částečně rezignovat na profesionální cíle a stýkají se s lidmi, kteří jim jsou podobní, tam se vzájemně utvrzují v tomto svém menšinovém chování a vlastně se z toho stává takový vzájemně ochranný spolek těch lidí, kteří se vymezují oproti těm ostatním a dejme tomu - na ně ten oficiální obecně abstraktní apel církve doléhá. Oni to slyší. Ale má to prostě takovou udržovací funkci pro tu skupinu, která se chová tradičním způsobem.

To, co já беру s otazníkem: jestli církev dokáže účinněji oslovovat těch zbývajících dvacet, pětadvacet procent lidí.

Magdaléna Hůlková

Magdaléna Hůlková:

Jak by to měla udělat?

Jan Hartl:

Oni to jsou takoví polověřící.

Magdaléna Hůlková:

Ne v tom smyslu dostat je na svou stranu, ale předat jim ty tradiční hodnoty.

Jan Hartl:

Ano, ano, akcentovat ty podstatné prvky, na které v těch změněných podmínkách, což je velmi důležité, mohou lidi slyšet. Většinu lidí není třeba podceňovat, i běžný člověk, který nevládne složitými pojmy, chce mít nějaký pocit životního štěstí, chce mít nějaký pocit životní důstojnosti, to, že věci mají smysl. A když se vybijí taková ta fáze toho, že potřebuju získat x nějakého zboží a předmětů a tak, často to bývá ve středním věku, kdy člověk už má nějakou vybavenost - "mám auto, sice je mizerný, ale nový nepotřebuju, barák ještě slouží, tak nějaký opravy." A co dává smysl? O co se snažit? Kam dál? No a teď je otázka, jak dalece se toto promítne do vztahu k těm dalším generacím. Jak dalece může církev tu zkušenost lidem zprostředkovat? Zkoušet to, zkoušet to, experimentovat, zjistit, co zabírá, co nezabírá. Prostě snaha zdůrazňovat ty prvky, které mohou dolehnout k sluchu těm polověřícím, když to tak řeknu, kteří hledají nějaký duchovní smysl své existence, snažit se vyhmátnout to, na co by oni slyšeli.

Magdaléna Hůlková:

Možná být i trochu otevřenější?

Jan Hartl:

Určitě, a flexibilnější. Je to ta otázka, o které jsem již mnohokrát diskutoval: že církev propásla tu příležitost posílit vědomí toho, že je užitečná instituce, zejména v poskytování sociálních služeb. Když se podíváte na to, jak to u nás chodí, tak zejména v péči o staré lidi, umírající, dokázala církev daleko trpělivěji, vlídněji, umožňuje stárnoucím nebo umírajícím lidem zachovat důstojnost, protože se jim věnují, jsou obětavější než nějaká soustava zdravotnických zařízení. No a to je cesta ukázat těm lidem, které pracovně nazývám polověřící, že tady jsou věci, které nekoupíte penězi. Když máte zařízení, do kterého nalijete x milionů korun, tak to neznamená, že tam nezacházejí se starými lidmi jako s předměty. Když si s nimi budou povídat a vyslechnou je - je to v těch lidech a v těch sdělovaných obsazích.

Kdysi jsem o tom na Křesťanské akademii mluvil s kardinálem Vlčkem a říkal jsem, že promeškávají velkou příležitost, že lidé jsou ochotni, právě proto, že viděli, jak ten státní sektor selhává, tu církev pokládat za nezastupitelnou v těchto oblastech. Ale oni že se tomu zdaleka náležitě nevěnují.

A reakce kardinála byla jaksi zdrženlivá, zdálo se, že mně dává zapravdu, ale zároveň říkal, že to je těžké, protože uvnitř církve existují proudy, které mají pocit, že když oslabí takovou tu svou čistě religiózní roli, a budou jakoby akcentovat ty světské užitečné funkce, takže vlastně rezignují na své vlastní poslání a v mysli některých teologů se tím vlastně zpronevěřují tomu podstatnému, protože

vlastně si nechají rozmělnit ten základ, na kterém každá církev stojí. A to nemusí být zrovna extrémisti typu Semína, kteří pak budou vyčítat Halíkovi a ostatním tu jejich otevřenost a snahu oslovit ty, jak říká Tomáš Halík, "něcisty". Protože, tam vlastně, sice nenápadně, ale takovým tím renegátským způsobem vlastně pracují na sebezničení té církve. A tento spor tedy je - jestli obhospodařovat to nemnohé stádečko a utvrzovat je v těch pravdách, které oni sdílejí, anebo působit větší otevřeností a důkladnější argumentací na ty polověrce a riskovat, že v očích některých se ta církev bude zpronevěřovat svému hlavnímu poslání. To bych řekl, že je vnitřní dilema uvnitř církve.

Magdaléna Hůlková:

Ale to je určitě na dlouhou dobu.

Jan Hartl:

To je určitě na dlouhou dobu, a já myslím, že zrovna Tomáš Halík je dobrý příklad, protože napíše pár knížek, někde ho začnou vnímat jako autoritu, a místo toho, abychom říkali: „hle máme tady někoho, koho můžeme v uvozovkách marketingově prodat těmto polověrcům“, tak se sešikuje skupina závistivců, která to tomu Halíkovi prostě nedopřeje, aby byl celebrita.

Magdaléna Hůlková:

Když se řekne "krize rodiny" - co to pro vás znamená jako pro sociologa, ale i jako pro člověka?

Jenom ta vysoká rozvodovost? Jenom menší počet dětí? Nebo i něco jiného. A zdali vůbec souhlasíte s tím, že hovoříme o krizi rodiny?

Jan Hartl:

Já ten termín "krize rodiny" nemám rád, protože o té se hovoří dlouho. A když se chcete podívat na povrchní dílko, tak se můžete podívat na dílko Antonína Vaňka Příznaky krize manželské rodiny, to byl komunistický kádr, který k nám přešel. Schválně se na to podívejte, jak jednoduše se to dá převyprávět. Lidi se rozvádějí a zahýbají si všelijak, všechno na ně padá ze všech stran, nevěra je přirozená věc, věrnost je zpozdilost. Člověk na to není biologicky uzpůsoben atd. - tak toto prostě odevšad zaznívá. Když budete koukat na seriály, tak ty se rozmohly proto, že lidé jsou povrchní a neudrží dlouho pozornost, aby se nemuseli dlouho orientovat, tak se jim tam pořád cpou stejní lidé, co tam jako dramaturg budete dělat? Postupně do té postele přestřkáte všechny, protože byste neměla o čem vysílat. Když lidé budou mít takovouto masáž od dětství, tak budou mít pocit, že toto je naprosto normální a pak přijde ta otázka jako u mých dcer: "proč vy jste se ještě vůbec nerozvedli?" Já budu vysvětlovat, proč jsme se nerozvedli, protože normální je se rozvádět! V tom vidím příznaky krize - věc, o které bych řekl, že je hodnotově stále založena pevně, a v hloubi duše jsou lidé přesvědčeni o tom, že to svou stabilní hodnotu má, ale jsou zaplavováni příklady, které jakoby rozměňují ten hodnotový apel. A v podstatě v těch různých partnerských selháních je tomu člověku daleko snadněji se vyvinut /nebo zanedbání péče o děti, nebo to, že vůbec rezignují na děti/ - člověku je daleko snazší se vyvinut, že vlastně selhávám oproti tomu svému ideálu, protože mám tolik příkladů, že to tak chodí.

Tzn., příznaky krize manželské rodiny jsou v tom, že ten tlak na rozvolnění tradiční instituce v našem kulturním okruhu je velmi velký a sílí.

Když si představíte, že společenský život má smysl tehdy, když máte pocit, že ta společnost je otevřená, že je jakoby pro všechny, že to je jako vaše, že tam nejsou velké přehrady a můžete si s kýmkoli o čemkoli popovídat a máte pocit "miloučko - teploučko" z těch mezilidských vztahů, malá země si tak jako o to říká -malá rozloha, málo lidí, malé mocenské ambice, takže lidé k sobě můžou mít blízko, středostavovský charakter společnosti. No a problém do budoucna je, že ta společnost se může segmentovat. Že dejme tomu lidé, kteří se budou chovat důsledně, podle katolické víry, bude jich nějaká menšina a bude mít ostré přehrady oproti tomu, jak se budou chovat jiní, najednou ta společnost není jednotná a vzájemně prostupná, ale je prostě taková rozparcelovaná na jednotlivé kusy. Každý si drží svoji pravdu. Kdežto typická západoevropská společnost ještě před sto lety směřovala k takovému společnému středostavovskému jádru, že slušná rodina, to je ta hodnota, "decent life" v angličtině - prostě slušný, důstojný život, lidé, kteří dodržují psaná i nepsaná pravidla, odpovědnost vůči dětem, odpovědnost vůči rodičům, škola by měla nějak vypadat, politika by měla nějak vypadat, život v místním společenství je veden nějakými psanými i nepsanými normami, člověku je takto mezi ostatními dobře, protože cítíte, že tak společně něco tvoříte. Tak tam je ten problém, že takové to nebezpečí rozparcelování našeho života se bude promítat i do toho života rodinného. Zatímco za totality to bylo svým způsobem jednodušší, protože když jste měla malé dítě a nebylo kam jít, tak všichni šli někam do parku a tam si mohly všechny ty ženské u kočárků popovídat. Protože měly v podstatě stejné starosti. Teď když tady budou rodiny, které mají guvernanky a sloužící, když to budu brát na materiální standarty, pak budou liberálně zaměřeni a pak zase lidé, kteří povedou tradiční způsob života, o čem si budou vzájemně povídat? Kde najdou styčné body? Oni pojedou po různoběžkách. A potom kvalita života ve společnosti, kde se vzájemně mívají lidé, to prostě k ničemu moc nevede. Takže krizi rodiny vidím částečně ve výsledku - ta rodina se oslabila, nevím, jestli bych to nazýval krizí, a podléhá různým vnějším tlakům, které ji ohrožují. Potenciálně je v krizi, pokud si neuvědomíme, že je to právě rodina, která stojí v hodnotovém základu naší společnosti jako rodina otevřená, komunikativní. A že ta rodina nestojí ve smyslu "já a moje rodina" a pak to ostatní, ale že prostě tady typickým způsobem evropského způsobu života bylo, že rodina se neobklíčuje nějakou vozovou hradbou, ale je otevřená, prostupná vůči všem společenským vlivům. Protože víceméně tradiční instituce, jako je škola, i média, spějí k tomu, že nějakým způsobem tu rodinu drží pohromadě, posilují ji, vytvářejí pro ni příznivé prostředí. Činy našich politiků: co jste udělali pro rodinu? Podívejte se na politické programy: nic. Ale totéž máte vzdělání: vzdělání má sdělovat poznatky - budiž, ale jeho součástí by mělo být i formování osobnosti, výchova. To všechno trpí na úbytě. Vzdělaný člověk není jen člověk, který má poznatky, ale má i pevně zformovanou osobnost, uvědomuje si hodnotové základy své existence, a tudíž musí mít nezbytně svou vnitřní koncepci rodiny. Když to tak lidi budou vnímat, jako svůj morální závazek, tak je to v pořádku. Ale ten tlak na oslabení je velký. Takže já bych to pořád nazýval jako "zvyšující se tlaky", "krizové příznaky tu i onde", ale nechtělo by se mně to dítě vylít i s vaničkou a říci "rodina je v krizi, co s ní uděláme?"

A udělat nad ní křížek, a "už to nebude, co to bývalo". Já jsem přesvědčen, že ta tradice je taková, že ta podstata musí zůstat stejná.